

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ERGENLERİN SALDIRGANLIK
DÜZEYLERİ İLE SOSYAL AKTİVİTELERE
KATILIMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATİCE PEKİNCE

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ

DANIŞMAN

PROF. DR. BEHİCE ERCİ

MALATYA-2012

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLERİN SALDIRGANLIK
DÜZEYLERİ İLE SOSYAL AKTİVİTELERE
KATILIMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

HATİCE PEKİNCE

Danışman Öğretim Üyesi: Prof. Dr. BEHİCE ERCİ

MALATYA-2012

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Jüri Başkanı, Danışman Prof. Dr. Behice ERCİ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Rukuye AYLAZ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Seyhan ÇITLIK SARITAŞ

ONAY :

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu...../...../2012 tarih ve 2012/.....sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yusuf TÜRKÖZ
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında gsterdiği büyük emek, sabır ve zel katkılarından dolayı danışman hocam Sayın Prof. Dr. Behice ERCİ ‘ye,

Elazığ İl Milli Eğitim Müdürü Nihat BÜYÜKBAŐ’a, Elazığ Gazi Lisesi, Hıdır Sever Lisesi, Karşıyaka Lisesi ve Korgeneral Hulusi Sayın Liselerinin müdürleri, rehberlik retmenleri ve rencilerine,

Bana her zaman destek olan canım aileme teŐekkürlerimi sunarım.

Hatice PEKİNCE

ÖZET

Bu araştırma, ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile sosyal aktivitelere katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı-ilişkisel olarak yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Elazığ il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 11 genel liseden kura yöntemiyle seçilen, Karşıyaka lisesi, Hıdır Sever lisesi, Gazi lisesi ve Korgeneral Hulusi Sayın lisesi son sınıflarında eğitim gören 1049 öğrenci oluşturmaktadır. Belirlenen bu liselerde öğrencilerin tümünün araştırmaya alınması planlandığı için örneklemin büyüklüğü belirlenmemiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden, 16-19 yaşları arasındaki 803 ergen ile araştırma tamamlanmış ve evrenin %76.5'ine ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri sosyo-demografik bilgileri içeren form, sosyal işlevsellik ölçeğinin alt boyutları olan sosyal öncül etkinlikler ve boş zamanları değerlendirme ölçekleri ve saldırganlık ölçeği kullanılarak Kasım 2011- Aralık 2011 tarihleri arasında araştırmacı tarafından toplanmıştır. İstatistiksel değerlendirmede SPSS 20.0 paket programı, verilerin analizinde Anova, korelasyon ve t testi kullanılmıştır.

Elde edilen verilere göre cinsiyet ve ergenin algıladığı aile gelir düzeyine göre saldırganlık açısından gruplar arasında istatistiksel olarak önemli fark olduğu saptanmıştır. Yine cinsiyet, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi, babanın mesleği ve ergenin algıladığı aile gelir düzeyine göre sosyal aktivitelere katılım açısından gruplar arasında fark olduğu saptanmıştır.

Saldırganlık ile sosyal aktiviteler arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki olduğu, saldırganlık arttıkça sosyal aktivitelere katılımında arttığı saptanmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda; ergenlere yönelik olarak öfke kontrolü ve stresle başa çıkma stratejileri hakkında danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, ebeveynlere yönelik ise, ergenlerin sosyal aktivitelere yönlendirilmesi ve saldırganlığı önleme hakkında bilgi verilmesi için gerekli girişimlerde bulunulabilir.

Anahtar kelimeler: Ergen, sosyal aktivite, saldırganlık, hemşirelik

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS'S LEVELS OF AGGRESSION WITH THEIR ATTENDING SOCIAL ACTIVITIE

This researchment was made for understanding examination of the relationship between adolescents's level of aggression with their social activities attending.

Of the research phase , 1049 highschool last-class students were taken from Karşıyaka highschool, Hıdır Sever highschool, Gazi highschool and Korgeneral Hulusi Sayın highschool , These highschools were selected by drowing lot from at center of the Elazığ city 11 highschools which are based National Education Directory. At selected these highschools,sample of size is not specified because of all students was taken to planned to searchment,and this searchment was finished at 803 adolescent between 16-19 ages who accepted to join this searchment ,so we got %76,5 of this phase. Of the Researchment datas , socio-demographic information form, the dimensions of the bottom of the social functionality scale of social premise activities, and using leisure time evaluation scales, was collected by researcher between November 2011 – December 2011. At statistical evaluation was used SPSS 20.0 package program, at data analysis was used Anova, Korelasyon and T test was used.

According to data obtained , gender and according to adoloescent's level of family income ,about their aggresion, statistically significant between groups has been identified. Also, gender , number of brothers, mother-father's education level, family income level that according to attending to social activities there is difference between identified groups.

Statistically significant relationship between social activities with aggression It was recognised that , aggression increased the social activities are increased too.

According to these results; anger control and giving consulting services to about stress to adolescent , for parents; directing their adolescent to social activities, and being necessary initiatives for giving information about the prevention of aggression to their adolescent.

Key words: Adolescent, social activities, aggression, nursing

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Ergenlik Dönemi	4
2.1.1. Ergenlik Dönemi Tanımı	4
2.1.2. Ergenlik Dönemi Gelişim Evreleri	4
2.1.2.1. Ergenlik Döneminde Fizyolojik ve Cinsel Gelişim	4
2.1.2.2. Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Gelişim	6
2.1.2.3. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim	7
2.1.2.4. Ergenlik Döneminde Ahlak Gelişimi	9
2.2. Saldırganlık	10
2.2.1. Saldırganlık Tanımı	10
2.2.2. Saldırganlık Çeşitleri	11
2.2.3. Saldırganlığın Nedenleri	12
2.2.4. Ergenlikte Saldırganlık	13
2.2.5. Halk Sağlığı Açısından Saldırganlık	15
2.2.6. Ergenlerin Saldırgan Davranışlarını Önlemede Hemşirelik Yaklaşımı	15
2.3. Sosyal Aktivite	17

2.3.1. Sosyal Aktivite Tanımı	17
2.3.2. Sosyal Aktivite Gereksinimleri	18
2.3.3. Sosyal Aktivitenin Ergen Gelişimi Üzerine Etkisi	18
3. GEREÇ VE YÖNTEM	20
3.1. Araştırmanın Türü	20
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	20
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	20
3.4. Verilerin Toplanması	20
3.4.1. Veri Toplama Araçları	21
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi	22
3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri	23
4. BULGULAR	24
5. TARTIŞMA	36
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	41
KAYNAKLAR	42
EKLER	51
EK I: Kişisel Bilgi Formu	
EK II: Saldırganlık Ölçeği	
EK III: Sosyal İşlevsellik Ölçeği	
EK IV: Etik Kurul Onayı	
EK V: İl Milli Eğitim Müdürlük Onayı	
ÖZGEÇMİŞ	60

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

SIÖ : Sosyal İşlevsellik Ölçeği

WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

ŒEKİLLER DİZİNİ

Œekil No	Sayfa
Œekil 1. Gençlerde Œiddet uygulama riskini arttıran faktörler	14

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa
4.1 Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	24
4.2 Ergenlerin Saldırganlık Düzeylerine Göre Dağılımları	26
4.3 Ergenlerin Sosyal (Aktivite) İşlevsellik Ölçeğine Göre Dağılımları	
4.4 Ergenlerin Yaşlarına Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım (İşlevsellik) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	27
4.5 Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	28
4.6 Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	29
4.7 Anne Mesleğine Göre Ergenlerin Saldırganlık Ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	30
4.8 Ergenlerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	31
4.9 Baba Mesleğine Göre Ergenlerin Saldırganlık Ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	32
4.10 Ergenlerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	33
4.11 Aile Gelirine Göre Ergenlerin Saldırganlık Ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması	34
4.12 Ergenlerin Saldırganlıkları İle Sosyal Aktivitelere Katılımları Arasındaki İlişki	35

1. GİRİŞ

Ergenlik; insanoğlunun yaşamı boyunca karşılaştığı belki de en zor dönemlerden biridir. Bu dönem bir yandan coşku ve stres dönemi olarak tanımlanırken, diğer yandan ergenin bireyselliğinin ve sosyal yönünün geliştiği bir dönem olarak görülmektedir (1).

Günümüzde her 5 kişiden 1'i ergenlik çağındadır. Yani dünya nüfusunun 1.2 milyarını ergenler oluşturmaktadır. United National Development Programme'nin 2008 Türkiye raporuna göre 15-24 yaş arasındaki genç birey sayısı 12 milyondan fazladır (2). Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2010 verilerine göre Türkiye'de 10-24 yaş grubu; toplam nüfusun yüzde 26'sını oluşturmaktadır (3). Bu sonuçlar gerek dünyada gerekse Türkiye'de ergenlerin önemli bir nüfus grubuna sahip olduğunu göstermektedir.

Ergenlikte artan fiziksel güce ve ergenin yaşadığı çevre koşullarına bağlı olarak şiddetten hoşlanma ve saldırganca davranma sıklığında artış görülmektedir (4). Günümüzde saldırganlık gerek aile, gerek çevre, gerekse de görsel medya nedeniyle hızla artan bir olgu olmaktadır (5). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin şiddetle ilgili raporunda 2006-2007 yılı verilerine göre ilköğretim okullarının %3.6'sında, ortaöğretim okullarının %28.5'inde şiddet olaylarına ilişkin kayıt bulunduğu bildirilmiştir. Bu kayıtlara göre 1 yıllık bir dönemde şiddete karışan öğrenci oranı %0.6'dır (6). Milli Eğitim Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre, 26 Nisan-26 Ekim 2006 tarihleri arasında tüm Türkiye'deki okullarda 2507 şiddet olayı meydana gelmiş ve 6334 öğrenci bu olaya karışmıştır (7).

Durmuş ve Gürkan tarafından yapılan lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri adlı çalışmada okullarda en çok "okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak kıran, kazıyan, çizen, tekme atarak duvar boyalarını kirleten öğrencilerin %70.9 okul içinde meydana gelen ve yaralanmayla sonuçlanan kavgaların %70.1, okulda çeşitli öğrenci grupları arasında meydana gelen toplu kavga olaylarının %70.1 ve okulda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması durumunun ise %63.7 oranında olduğu saptanmıştır (8).

Kesen ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada, ergenlerin yaş ve yurttaki kalma süreleri arttıkça saldırganlık ve öfke düzeylerinde de artış olduğu saptanmıştır (9). Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterilmiştir. Yaş; saldırganlık düzeyinde anlamlı bir farklılık yaratırken, problem çözme becerisinde bir farklılık yaratmamıştır (10). Saldırganlıkla ilgili diğer bir araştırmada ise anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve erkek adölesanların kızlara göre daha saldırgan tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Yine bu araştırma bulguları anne babaların tutumları ile adölesanların saldırganlık düzeyleri arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Anne babası otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan adölesanların saldırganlık eğiliminin yüksek, anne babası demokratik tutuma sahip adölesanların ise saldırganlık eğiliminin düşük olduğu bulunmuştur (11).

Ergenlikte önemli bir diğer gelişim boyutu ise sosyal gelişmedir. Bilindiği gibi bireyin sosyalleşmesi ilk olarak ailede başlar ve ergenlik döneminde ailesinin dışına taşarak okul çevresi ve dolayısıyla arkadaş grupları ekseninde hızla devam eder (12). Ergenin yer aldığı aktiviteler, ergenin ortamını oluşturan önemli bir yapıdır. Araştırmalar; yapılandırılmış ortam ve programlar doğrultusunda, belli bir amaca yönelik yapılan aktivitelere katılmanın ergenin benliğinin ve kimliğinin oluşmasında olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (13).

Literatürler incelendiğinde ergenlerde saldırganlığın ciddi boyutta işlendiği ve önemli bir halk sağlığı sorunu olduğu vurgulanmaktadır. Fakat ergenlerde saldırganlığın engellenmesi, gerekli önlemlerin alınması ve sosyal aktivitelere yönlendirilmesi açısından yeterli çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu nedenle hemşirelere; saldırgan eğilimi olan ergenleri erken teşhis edebilmesi, bu davranışların engellenmesi, aile ile işbirliğine girilerek aileye de gerekli eğitimin verilmesi ve önlemler alınması konusunda önemli role sahiptir (12).

AMAÇ

Bu araştırma ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile sosyal aktivitelere katılmaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik Dönemi

2.1.1. Ergenlik Dönemi Tanımı

“Ergen ”sözcüğü, Batı literatüründeki “adolescent” in karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince büyüme, olgunlaşmak anlamında kullanılan “adolescere” fiilinin kökünden gelmekte olan bu sözcük, yapısı gereği bir durumdan ziyade bir süreci belirtmektedir. Günümüzde, bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişme evresi olarak da tanımlanabilmektedir (14). Psikoseksüel kuramın kurucusu Freud’a göre ergenlik; dürtüsel yaşamın öneminin ön plana çıktığı, çatışma ve gerginliklerin yaşandığı, tüm yaşam dönemleri arasında en fazla dikkat çeken bir dönem olarak ifade edilmektedir (15).

Ergenlik dönemi literatürlerde farklı farklı yaş gruplarını içermekle birlikte Dünya Sağlık Örgütü ergenliği; 10-19 yaşları arası dönem olarak tanımlarken; 15-24 yaşları arasını “genç” , 10-24 yaşları arasını ise “gençlik” olarak tanımlamaktadır (16). Yine Milli Eğitim Bakanlığına göre 12 - 24, UNESCO’nun tanımına göre 15-25 (4), Birleşmiş Milletlere göre ise ergenlik dönemi 10-19 yaşlar arasını tanımlamaktadır (17).

Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak bilinen ergenlik dönemi; biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan da gelişme ve olgunlaşmanın olduğu bir evredir (14).

2.1.2. Ergenlik Dönemi Gelişim Evreleri

2.1.2.1. Fizyolojik ve Cinsel Gelişim

Ergenlik dönemi insan gelişimindeki en hızlı iki büyüme evresinden biridir. Bu dönemdeki bedensel gelişim diğer duygusal, zihinsel, sosyal gelişimin oluşmasına zemin oluşturmaktadır (14).

Bedensel gelişim denildiğinde akla gelen en önemli gelişmelerin başında boy ve kilo artışı yer almakta ayrıca iskelet, kas gelişimi ve organlarda görülen büyümeler de önemli bedensel gelişimlerdir (14). Ergenliğin başlangıcının en belirgin habercisi hızlı boy uzamasıdır. Ergenin büyümesi, bedenin uç kısımlarından gövdeye doğru ilerler; en önce eller, ayaklar, burun büyür, daha sonra kol ve bacaklar ve en son kalça ve gövdede büyüme olur (18).

Erkek ergen şekli genellikle dümdüz uzanan bacaklar, dar kalça, geniş omuzlar ile karakterize iken kız ergenlerde ise bu gelişim tam tersine seyir göstererek eğimli bacaklar, geniş kalça ve dar omuzlar ile karakterize bir hal almaktadır (14). Erkeklerde görülen hem boy hem de kilo artışı 12-16 yaşları arasında daha belirgin görülmekle birlikte 18 yaşına kadar bu artış devam etmekte, kızlarda ise ergenlik öncesi hızlı olan gelişim ergenlikle birlikte yavaş bir seyir izlemektedir (19). Kız ergenlerin ergenliğin sonuna doğru yavaşlayan gelişimlerine rağmen erkek ergenlere göre daha ağır olmaları dikkat çeken öğelerdendir. Yağ bezlerinin aktivitesinin artmaya başlamasından dolayı sivilce sorunu ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde kas kütleindeki, kızlarda ise yağ dokusundaki artış daha fazla görülmektedir. Her iki cinsiyette de diğer organlarda büyüme aynı oranda olmaktadır (20). Ergenin bir yandan boyunda ve kilosunda artış olurken bir yandan da cinsel gelişimin de değişiklikler olmaktadır. Ergenlik dönemi öncesi ergenliğe hazırlık dediğimiz erinlik dönemi ile başlar. Erinlik dönemindeki cinsel organlardaki gelişim, üreme fonksiyonu ile doğrudan ilişkili olan birincil cinsiyet özellikleri ve hormonların etkisi sonucunda ortaya dolaylı çıkan ikincil cinsiyet özellikleri ile karakterizedir (21).

Bu özellikler kız çocuklarda erkek çocuklara oranla daha erken belirir. Ergenlik döneminde vücutta meydana gelen gelişme ve değişimler bazen çok uzun bir süre içinde, bazen de bir-iki yıl gibi kısa bir süre içinde tamamlanır (22).

Kızlarda cinsel gelişim;

- Kızların bedenindeki değişimler östrojen hormonunun etkisiyle gerçekleşmektedir.
- Cinsel bölgede, koltuk altlarında ve bacaklarda kıllanmalar başlar.
- Memeler gelişir ve büyür.

- Bu döneme özgü en önemli değişimlerden biride yumurta hücrelerinin oluşması ve adet kanamasının başlamasıdır.
- Zaman zaman vajinadan beyaz, sarımsı veya açık renkli doğal akıntılar gelebilir. Bu akıntılar normaldir ve adet görmenin başlayacağını belirtisi olabilir (23).

Erkeklerde cinsel gelişim;

- Erkek çocukların bedenindeki değişimler testosteron hormonunun etkisiyle ortaya çıkar.
- Cinsel bölgede, koltuk altlarında ve bacaklarda olmak üzere vücudun diğer bölgelerinde de kıllar yoğun olarak çıkmaya başlar.
- Ergenlik döneminde ses telleri de gelişir. Bu nedenle ses önce çatlar sonra kalınlaşır.
- Sakal ve bıyıklar çıkmaya başlar.
- Penis, testisler ve skrotum (erbezi torbaları) büyür ve gelişir. Testosteron hormonunun etkisiyle, sperm (tohum hücresi) üretimi başlar (23).

2.1.2.2. Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Gelişim

Ergenlik dönemi, psiko-sosyal gelişim açısından üç bölümde incelenebilir: erken ergen, orta ergen ve geç ergen. Erken Ergen dönemde, psiko-sosyal gelişmeyi belirleyen en önemli faktörler, hızlı büyümenin ortaya koyduğu fiziksel değişikliklerdir. Bu dönem 12-14 yaşları arasını kapsamaktadır. Bu evrede ergen, değişen vücuduna alışmaya çalışmakta ve hızla büyüyen uzuvlarının kontrolünü sağlamaya çalışmaktadır (24). Cinsiyete özgü karakterize değişiklikler ergende strese neden olur. Yine bu değişikliklerle birlikte toplumsal cinsiyet kimliği gelişmeye başlar. Aynı zamanda, bunlar bir beden imajının oluşmasına da katkıda bulunur. Bedensel görüntüsünden memnun olmayan ergen, genellikle kendi bedenini başkaları ile karşılaştırır çıplak görünmekten korkar, utanır hatta mahcup tavırlar sergiler (24,25). Sergilenen bu tavırlara rağmen genç; cinsel konulara ilgi duyma ve aşırı

duygu yoğunluğu yaşama erken ergenlik evresinin belirgin özelliklerindedir. Bu dönemin önemli özelliklerinde birisi de operasyonel düşünmenin gelişmesidir. Bu; felsefe, din, müzik, sanat, zaman, ölüm gibi konularda düşünme ve bunların analizini yapabilmeyi getirir. Yine ergen bu evrede “ben kimim?” sorusuna yanıt arar. Bu dönemde ergenler, genelde aynı cinsten bir iki arkadaş edinmeyi tercih ederler. Aile ile ilişkileri de değişir. Ergen arkadaşlarını ailesine tercih etmekte ve arkadaşlarının kendisini daha iyi anladığını düşünerek aileden uzaklaşmaktır (26,27).

Orta ergen dönemi genellikle 15-18 yaşları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde, duygusal iniş ve çıkışlar, toplumsal cinsiyet kimliğinin ve sosyal kimliğin gelişmesi ve otoriteye karşı gelme kendini gösterir. Arkadaşlıklar ergenin günlük yaşamında daha önem kazanır. Yine flörtler bu dönemde, günlük yaşamın bir parçası olur. Bu dönemde genç sosyal yaşamda bir takım roller üstlenmek ister. Toplumda ön plana çıkmış kişileri örnek model alır. Yine ebeveyn ile çatışma, ebeveyn tarafından ergenin giyim tarzı ve davranışlarının onaylanmaması ergenin benlik duygusunun azalmasına, içine kapanmasına neden olmaktadır (24,26).

Geç ergen dönem, 18 yaş civarlarında başlar, kimlik arayışının sonlanması ve benlik duygusunun gelişimiyle son bulur. Bu dönemde, Ergen “ben kimim?” sorusuna cevap bulur (24,27). Ergenlik döneminde kimlik gelişim sürecini psiko-sosyal kuram çerçevesinde Erikson ele almıştır. Bu kurama göre her bir gelişim döneminin kendine özgü çatışmaları ve kazanımları vardır. Dönemin sonunda kimlik duygusu edinebilmiş gençlerde iş ve eş seçebilme, yakın ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürebilme becerileri gelişir (26). Bu dönem aynı zamanda geleceğe yönelik planların yapıldığı bir dönemdir.

2.1.2.3. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

“Biliş” terimi evreni öğrenmeyi ve anlama ve algılamayı içeren zihinsel faaliyetler anlamına gelir. Genellikle düşünme ile eş anlamlı kullanılmaktadır (28). Bilişsel gelişim bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelmesi sürecidir. Piaget’e göre bilişsel

gelişim, beyin ve sinir sisteminin olgunlaşmasıyla bireyin çevresine uyum sağlamasına yardımcı olan deneyimlerinin bir birleşmesidir (29). Bu da insanların kalıtsal benzerliğe sahip olması ve birçok çevresel deneyimi paylaşmasından kaynaklanmaktadır (29). Ergenlik dönemi bilişsel gelişim açısından büyük önem taşır, çünkü bu dönem ergenin yetişkinliğe has bilişsel yetiler kazandığı dönemdir. Bilişsel gelişim denilen olgu, ergenin sadece kendini, ailesini, yaşlılarını, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değil, dünyasını görme biçimi üzerinde uzun süreli etkiler yaratmaktadır (30). Bilişsel gelişimin amacı; soyut şekilde fikir yürütme, varsayımsal durumlar hakkında mantıksal düşünme, kuralları karmaşık ve daha yüksek yapıda örgütleme ve yoluna koymadır (31).

Piaget, zihin gelişiminin dönemler halinde gerçekleştiğini, bu dönemlerin gerçekleşmesi için her evrenin belli bir sıra ve hiyerarşiyle devam etmesi gerektiğini ama gelişimin her kişi de farklı farklı oranlarda değişim gösterdiğini öne sürmüştür (32).

Piaget bu özelliklere uyan dört dönem belirlemiştir. Bu dönemler şu şekilde sıralanabilir (32).

1. Duyusal motor dönem (0-2 yaş)
2. İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)
3. Somut işlemler dönemi (7-11 yaş)
4. Soyut işlemler dönemi (11 yaş ve sonrası)

Ergenler bu kurama göre son gelişim evresi olan soyut işlemler döneminde yer almaktadırlar. Bu dönem çeşitli seçeneklerin değerlendirildiği, düşünme ve akıl yürütme yeteneğinin geliştiği dönemdir (11 yaş ve sonrası). Ergenliğin başlamasıyla, vücutta değişimler meydana geldiği gibi, beyinde ve beynin fonksiyonlarında da birçok değişim gözlenmektedir. Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre ergen, bu dönemde somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçiş yapmaktadır. Ergenlik dönemi ile birlikte çocuk artık somut işlemler dönemindeki kazanımlarının üstüne yeni kazanımlar elde etmeye başlamakta ve bu ergenin daha üst düzeyde

dengelere ulaşmasını sağlamaktadır. Ergenin ve çocuğun düşünce aşamalarındaki en önemli fark, çocuğun düşüncesinin somut gerçeğe daha yakın olurken ergende ise gerçeği farklı boyutlardan inceleme, bakış açısı geliştirme ve yorum yapma özelliklerinin daha belirgin oluşudur. Ergen, tümdengelim ve tümevarım akıl yürütme yollarının her ikisini de birlikte kullanabilmektedir (33,34). Piaget, pek çok yetişkinin soyut işlemleri geliştiremediğini, bunun nedeninin ise ergenlik dönemindeki çevrenin etkisi olduğunu vurgularken yine başka araştırmacılarda çevrenin öneminden bahsetmekte, sıkı ve güvenli aile ilişkisi olan ergenlerin yaşlılarına göre soyut düşünme yeteneğinin daha geliştiğini ve ileri düzeyde olduğunu vurgulamaktadırlar (35).

2.1.2.4. Ergenlik Döneminde Ahlak Gelişimi

“Ahlak” iyi ve doğru davranışlar bütünüdür. Bireylerin uymak ve ayak uydurmak zorunda oldukları davranış ve kurallardır (4). Ahlak gelişim ise; bireyin toplumun değer yargılarını benimseyerek içinde bulunduğu çevreye uyumunu ve kendi değer yargılarının oluşturmasını amaçlayan bir zaman aralığı olarak tanımlanır (36). Ahlak gelişimi üzerinde pek çok çalışma yapmış olan ve öncüsü olarak nitelendirilen Kohlberg ahlak gelişimini; bir insanın davranışı hakkında yorum yapma ya da davranışı iyi ya da kötü olarak yargılama şekli olarak ifade etmektedir. Fakat bu davranışın iyi ya da kötü oluşu bireyden bireye, toplumdaki topluma ve kültürden kültüre değişiklik göstermektedir (37).

Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramı 3 ana grup, her grupta da 2 alt boyut olmak üzere toplam 6 basamaktan oluşmaktadır. Genel başlıklar halinde ahlak gelişimi;

1. Gelenek öncesi düzey,
2. Geleneksel düzey,
3. Gelenek sonrası düzey dedir.

Bu üç düzey çocuk ya da yetişkinin “doğru” olarak, ya da “ahlakî davranış” olarak neyi algıladığına ve bunu nasıl belirlediğine göre sıralanmıştır. Diğer dönem kuramlarında olduğu gibi, her bir düzey kendinden önceki düzeye dayanmakta, kendinden sonraki döneme zemin oluşturmaktadır. Ancak aynı kişi, bazı zaman ve

durumlarda bir aşamada davranış gösterirken, bir başka zaman ve durumda ise aynı aşamaya farklı davranış gösterebilmektedir (38).

Ergenlik dönemine ilişkin geliştirilen ahlâk anlayışları çerçevesinde, o dönemdeki ahlâkî değerler ergenin benliğinin birer parçası haline gelene kadar aynen aktarılır. Yani bireyin, kişisel bir değer sisteminin farkına vardığı dönem “ergenlik” dönemidir.

Çünkü ergen tarafından bu dönemdeki birçok değişken, ahlâkın seviyeli bir şekilde benimsenip benimsenmeyeceğini veya değer yargılarının, toplumdaki mevcut düzene uyup uymayacağı, geleneksel tarzda şekillenip şekillenmeyeceğini belirler (30).

Ergenlik döneminde bilişsel ve diğer gelişimlerin yanı sıra ahlak gelişimi de ilerler. Kohlberg’in kuramına göre ergenlikte genellikle doğru eylemin mevcut sosyal düzene, göreneklere veya yasalara uyma ile tanımlandığı 2. grup olan geleneksel düzeyde erişilir (39). Ergenlik dönemine 3.grup gelenek sonrası düzeye daha çok hitap etmekte 1. ve 2. düzeye göre daha hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Bu düzeyde ergen, başkalarının kendine ne yaptığından ziyade kendisi hakkında ne düşündüğü önem kazanmaktadır (40).

2.2. Saldırganlık

2.2.1. Saldırganlık Tanımı

Saldırganlık; en yalın tanımıyla başka kişilere zarar verme davranışıdır. Davranışın; yapılan hareketin saldırgan olup olmaması niyet faktörüne bağlıdır. Eğer niyet kasıtlı, zarar verici nitelikteyse saldırgan, değilse saldırgan olmayan davranıştır (41,42).

Saldırganlığın bir üst boyutu şiddettir. Fakat her saldırgan davranış şiddet içermezken, her şiddet, saldırgan davranış içermektedir. Şiddetle bağdaştırılan nesnelere (silah vb.) saldırganlığı artırır. Bu tür nesnelere saldırganlıkla ilişkili diğer anı ve duyguları da ortaya çıkarır. Buda daha fazla saldırganlığa neden olur (43).

Saldırganlık canlıların doğasında var olan içgüdüsel bir dürtüdür (43).

2.2.2. Saldırganlık Çeşitleri

Saldırganlık fiziksel, sözlü ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir harekettir. Fiziksel saldırganlık; bireyin kendisine ya da başka bir varlığa zarar verme, acı çektirme amacıyla yapılan tüm davranışlardır. (örn.; vurma, çarpma, dövme vb.), sözel saldırganlık; sözlü ve psikolojik olarak karşı tarafı incitme, zarar verme amacı güden davranışlardır (örn.; aşağılama, suçlama vb.) (44,45,46). Dolaylı saldırganlık ise; doğrudan karşılaşmanın olmadığı farklı davranışlar (örn.; dedikodu yayma, utandırma vb.) yoluyla kurbanı o grup içerisinde dışlama, statü kaybetme ve küçük düşürme gibi davranışlardır (47). Pek çok araştırmacı saldırganlığı kendi içerisinde çeşitli gruplara ayırarak incelemiştir.

Gergen ve Gergen saldırganlığı aktif saldırganlık ve pasif saldırganlık diye 2 gruba ayırmıştır. Aktif saldırganlık; zarar verme niyeti taşıyan somut bir eylem iken pasif saldırganlık; hareketsiz, faaliyet içermeyen ama zarar verme amacı güden bir eylemdir (48).

Sears saldırganlığı, özgeci ve düşmanca saldırganlık olarak ele almıştır. Özgeci saldırganlık, toplum tarafından onaylanan, kabul edilebilir amaçlar doğrultusunda yapılan saldırganlık iken düşmanca saldırganlık ise; içerisinde kasti davranış barındıran ve toplum tarafından kabul görmeyen saldırganlıktır. Örneğin, küçük bir çocuğa tecavüz eden bir kişiye bir grubun vurma ve linç girişiminin toplum tarafından desteklenmesi özgeci bir saldırganlıktır. Oysa vurma ve linç girişimleri toplum kurallarını aşan düşmanca davranışlardır (49).

Dodge ve Coi ise saldırgan davranışları, tepkisel ve araçsal saldırganlık olmak üzere iki grupta toplamaktadır. Tepkisel saldırganlık, temel etken hedefe duyulan öfke ve nefretten dolayı ortaya çıkan zarar verici davranıştır. Araçsal saldırganlık ise, esas amaç hedefe zarar vermek değil, hedefe ulaşma yolunda kendini koruma ve kişisel ihtiyaçları karşılaya yönelik olarak gösterilen saldırgan davranışlardır (50).

2.2.3. Saldırganlığın Nedenleri

İnsan saldırganlığının nedenlerini açıklayan en eski görüş, saldırganlığın insanların biyolojik yapısında olduğunu savunan görüştür. Bu görüşün en önemli savunucularının başında Freud gelmektedir. Freud'un Psiko-seksüel Gelişim Kuramı'na göre, insandaki saldırgan kişilik özelliklerinin ilk belirtileri 'oral dönem' in sonlarında ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde görülen çiğneme, tükürme, ısırma, ağlama gibi davranışlar saldırganlığa temel oluşturmaktadır (51,52).

Çocuklukta ve yaşamın her evresinde görülen saldırganlık nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

- ✓ Birey doğası gereği saldırgandır (kişilik yapısı).
- ✓ Birey stres, grup baskısı, engellenme, olumsuz sonuçlarla karşılaşma sonucu kendini savunma amaçlı saldırganlığa yönelir (53).

Yine saldırganlığın oluşum nedenleri arasında;

- ✓ Saldırgan tutumların ebeveynler tarafından ödüllendirilmesi, desteklenmesi ve geleneksel kültürün erkek çocuğun saldırganlığını onaylaması,
- ✓ Çocuğun ebeveyn ve yetişkinlerden katı ceza alması, ilgi eksikliği,
- ✓ Babanın uzun süreli yokluğunda, annenin çocuğuyla sürekli ilgilenmesi sonucu oluşan gergin ortam,
- ✓ TV ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi ve yönlendirici yanları
- ✓ Ana-baba tutumlarının olumsuzluğu, çocukla aralarındaki iletişimin kopuk oluşu,
- ✓ Çocuğun ebeveynlerinden şiddet görmesi,
- ✓ Sıklıkla azarlanma, eleştirilme,
- ✓ Beyin zarı iltihabı, beyin zedelenmesi, zekâ geriliği, dikkat eksikliği gibi fizyolojik ve nörolojik sorunlar yer almaktadır (53,54).

2.2.4. Ergenlikte Saldırganlık

İnsan yaşamında her dönemin ayrı bir önemi vardır. Ancak biyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan hızlı ve önemli değişmelerin olduğu süreç kuşkusuz ergenlik

dönemidir. Vücutta boy, kilo artışı ile yapı ve işleyişlerin olgunlaşması gibi fiziksel değişimlerle birlikte özellikle hormonal ve beynin kimyasında meydana gelen değişiklikler sonucu ergenlerde pek çok değişiklikler gözlenilmektedir. Ergenlikte görülen çalkantılı duygulanımlar, yanlış ilişkiler ve arkadaşlıklar, çevreden kolay etkilenme, toplumda bir rol sahibi olmaya çabalama gibi özelliklerin görüldüğü bu sürecin ergenin kişiliğinin oluşumunda önemli bir dönem olduğuna işaret etmektedir (55).

Ergenlik döneminde; duygusal değişimlerin en yoğun yaşanması ve fiziksel güçteki kontrolsüz artış sebebiyle bu dönem saldırganlığa ve şiddete en yatkın dönemlerdendir (56).

Ergenlerde görülen şiddet, o andaki ve gelecekteki olası sonuçlarından dolayı kaygı vericidir. Çünkü bugünün gençleri, yarının yetişkinleri sayılacağından ülkenin daha iyi konuma gelmesi bedenlen ve ruhen sağlıklı bireylerin yetişmesinden geçmektedir.

Çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan şiddet ve saldırganlık davranışı daha çok aile içinde, okulda ve sosyal alanda yer alırken bu durum kişinin çevresiyle sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu da hem şiddete başvuran hem de şiddete maruz kalan ergenin gelişimi üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır (57).

Anne-baba tutumlarının ergenlik döneminde şiddet davranışlarının gelişmesinde yakından ilişkisi olduğunu vurgulayan çalışmalarda özellikle ilgisiz, ihmalkâr ve otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının anti sosyal kişilik yapısına sahip oldukları ve saldırgan davranışlar için büyük risk oluşturdukları vurgulanmaktadır. Böylece anne-babasından yeterince ilgi, sevgi, şefkat göremeyen ergen kendini güvensiz hisseder ve hemen şiddete başvurmaya yeltenir. Bu durum ergenin ileriki hayatı için sorun ve davranış problemi teşkil ederken, daha ileri boyutta saldırganlığını içe yöneltip intihar girişiminde de bulunabilir (57,11).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gençlerde şiddet uygulama riskini arttıran faktörleri 4 başlık altında incelemiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Gençlerde şiddet uygulama riskini arttıran faktörler

1. Bireysel düzey
<ul style="list-style-type: none"> • Saldırganlık öyküsü • İstismar öyküsü • Sosyal bilişsel eksiklikler • Hiperaktivite • Umutsuzluk/depresyon • Öğrenme güçlükleri • Uyuşturucu madde ve alkol kullanımı
2. Aile ve yakın çevre düzeyi
<ul style="list-style-type: none"> • Ailede çatışmanın açığa çıkması • Sert fiziksel cezalandırma ve ihmal • Sorunlu akranlarla dolaşma • Düşük okul başarısı
3. Toplum düzeyi
<ul style="list-style-type: none"> • Sosyo-ekonomik farklılıklar • Ateşli silahlara ulaşabilme • Silahların hazır bulunması/ elde edilebilir olması • Uyuşturucu madde ticareti • Sosyal ağların yetersizliği
4. Sosyal düzey
<ul style="list-style-type: none"> • Şiddeti destekleyen kültürel normlar/kurallar • Gelir eşitsizliği • Devlette bozulma ve kişi dokunulmazlığı

(Kaynak: WHO, school violence,2002)

2.2.5. Halk Sağlığı Açısından Saldırganlık

Şiddet dünyanın her tarafında sıkça görülen ve ergenlikte mortalite ve morbidite nedenleri sırasında ilk sıralarda yer alan bir halk sağlığı sorunudur (58).

Kişiler arası ilişkileri bozan ve hemen hemen her gencin yaşadığı duyguların başında gelir saldırganlık ve öfke. Bu duygular evrensel olmasına karşın her bireyde farklı biçimlerle ifade edilmektedir (59).

Toplumun her evresinde görülen şiddetin özellikle aile içinde görülmesi o ortamda büyüyen çocuğun anını ve geleceğini önemli ölçüde etkilemektedir. Aile içi şiddete maruz kalan çocuk genellikle okulda başarısızlık sergileyen, sağlık problemi ve dikkat eksikliği çeken karakterlerdir. Kısacası bu kişiler yaşamın her evresinde başarısızlığa maruz kalmaktadırlar (60). Bu sorunun önlenmesi, gerekli önlemlerin alınması önemli bir toplumsal sorundur. Çünkü böyle bir ortamda yetişen çocukta şiddet olgusu model teşkil edip onunda ebeveynleri gibi davranmasına ve sağlıksız nesil yetiştirilmesine zemin oluşturmaktadır (61,57).

2.2.6. Ergenlerin Saldırgan Davranışlarını Önlemede Hemşirelik Yaklaşımı

Hemşirelik; hasta/sağlam bireyin kendi bakımını yerine getirir hale gelinceye kadar yardımcı olmak ve en kısa zamanda bireyin kendi bakımını üstlenmesini, gereksinimlerini karşılayabilmesini, bağımsızlığını sağlayabilmesini ve tüm süreçlerde yaşam doyum ve kalitesini en üst düzeye çıkarmaktır. Hemşire; hastaların fiziksel ve ruhsal iyilik halinin devamından sorumlu olan, hastalara bilgi sağlayan, danışmanlık yapan, iletişim sağlayan, hasta ve ailesinin fiziksel, ruhsal ve sosyal yaşamlarına uyumlarında önemli bir role sahip kişilerdir (62).

Ergenlikte saldırganlığı önlemede hemşirelerin öncelikle ergenlerin öfkeyi ortaya koyma biçimlerini bilmesi ona göre müdahale etmesi gerekmektedir. Ergenlerin öfkelerini uygulamaya dökmek yerine sözel olarak ifade etmeleri yolunda olanak ve ortam sağlanmalı, alternatif baş etme yöntemleri hakkında bilgilendirilmeli ve gerekli destek verilebilmelidir (63,64).

Şiddet davranışı gösterme eğiliminde olan ergenler ile okul psikolojik danışmanları, okul hemşireleri, bu alanda çalışan diğer uygulayıcılar (psikologlar, sosyal hizmet görevlileri vb.) tarafından iş birliğine gidilerek öfke yönetimi, problem

çözme, iletişim beceri kazandırma, sağlıklı baş etme yöntemleri kazandırmaya yönelik eğitimler düzenlenebilir. Ayrıca bireysel psikolojik danışmanlık yapılabilir, aile ile iş birliğine girilerek bu sürecin daha hızlı ve verimli olması sağlanılarak daha sağlıklı nesillerin oluşmasına olanak sağlanmış olunur (65).

Hemşirenin Şiddeti Önlemedeki Eğitici Ve Danışmanlık Rolü

Sağlık alanında hemşireler toplumda bireylere en yakın çalışan, bireyi biyolojik, psikolojik, sosyal boyutları ve çevresiyle ele alan, sağlıklı/hasta bireyle sürekli etkileşim halinde bulunan tek profesyonel gruptur. Bu nedenle hemşireler toplumda şiddetin azaltılmasında, önlenmesinde, şiddetten korunmada ve şiddete erken müdahalede aktif rol alabilirler (12,66).

Şiddetin önlenmesinde hemşireler savunuculuk, liderlik, araştırmacı vb. rollerden ziyade eğitici ve danışmanlık/rehberlik rolü ile daha etkin hizmet sunmaktadırlar. Çünkü hemşire eğitici rolü ile öfke kontrol yönetimi, problem çözme, iletişim becerileri sağlama ve stresle baş etme vb. konularda bireylere gerekli eğitimi vererek bu konu hakkında bilinçlenmelerini sağlayabilir. Halk sağlığı hemşiresi bireylerin kendi problemlerini irdelemesi, nedenlerini bulması, problemlerin çözüm yollarına yönelik kararlar alması konusunda cesaretlendirerek danışmanlık rolünü üstlenir, bireyi ailesi ve çevresiyle birlikte ele alarak bütüncül bir yaklaşım sergiler (63,67).

Okul Sağlığı Hemşiresinin Ergen Şiddetini Önlemedeki Rolü ve Girişimleri

Halk sağlığı hemşirelerinin çağdaş rol ve görevleri arasında yer alan okul sağlığı hemşireliği; okul sağlığı aktivitelerinin ötesinde çocuk ve adölesan sağlığına hümanist, koruyucu ve eğitici yaklaşım ile her türlü sağlık gereksinimlerine bakım, sağlık eğitimi, danışmanlık alanlarında hizmet vermektedir (68).

Amerika Hemşireler Birliği okul hemşiresini; çocukların ve gençlerin entelektüel potansiyellerini kullanarak bireysel yeteneklerini artırmak, şu anda ve gelecekteki fiziksel, sosyal, bilişsel ve emosyonel büyümelerini etkilemek için yararlı kararlar alan kişi olarak tanımlamaktadır (69).

Ergenlik döneminde ailenin yanı sıra okulun da ergen üzerinde önemli etkisi vardır. Okulda şiddet; öğrencilerin öğrenme sürecine etki eden, gelişimlerini engelleyen, saldırgan ve suç benzeri davranışları ifade etmektedir. Okul başarısı düşük olan bireylerin şiddet içeren davranışlara ve asosyal kişilik yapısına daha yatkın karakterlerdir (70,71).

Bu bakımdan okul hemşiresi; şiddetin fiziksel ve duygusal sonuçlarıyla baş etme, gençlerin istendik biçimde gelişme ve akademik başarısını arttırmada ayrıca şiddete yol açabilecek erken uyarı belirtilerini tanımada, eğitim ve danışmanlık sağlamada aktif görev almalıdır (72).

2.3. Sosyal Aktivite

2.3.1. Sosyal Aktivite Tanımı

Sosyal aktivite; sosyal faaliyet, sosyal etkinlikle eş anlamda kullanılan ve genellikle boş/serbest zamanlarda mevcut durumu değerlendirme, işlevsellik katma anlamında kullanılmaktadır.

Sosyal aktivitenin gerçekleşmesinde boş zaman ve serbest zaman kavramları önemli bir yer tutmaktadır. Boş zaman; kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve görevinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği doğrultusunda harcadığı zamandır. Boş zaman etkinliği ise; belli bir amaç olmadan, sadece yapmak için yapılan bir etkinliğin içinde bulunma durumudur (73).

2.3.2. Sosyal Aktivite Gereksinimleri

Serbest zaman faaliyetleri; kişiyi zorunlu iş hayatından sonra yenileyen, dinlendiren ve gönüllü olarak yapılan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (74). Serbest zamanlar doğru değerlendirildiğinde, insana zevkini, hevesini, yeteneğini, sorumluluk ve özgürlüğünü yaşama, zamanını doğru kullanma ve böylece kendini gerçekleştirme imkânı vermektedir.

Serbest zamanı değerlendirme etkinliklerine katılmanın en önemli nedenleri arasında; serbest zamanı zevk olarak yaşamak, iş dışında daha değişik bir şey yapmak, arkadaşlarla etkileşim kurmak, yeni deneyimler elde etmek, bazı şeyleri

başarma duygusunu yaşamak, yaratıcı duygusunu tatmak, toplumsal yarar elde etmek, zaman geçirmek yer almaktadır (75).

Serbest/boş zamanı değerlendirmenin en önemli amacı ise olumlu faaliyetlere yöneltmesi olmalıdır. En kötü ihtimalle olumlu yönlendiremese dahi olumsuz etkinliklerden uzak tutma olmalıdır (76).

Serbest/boş zamanı değerlendirmede gönüllülük esastır. Zorunlu şekilde yapılan faaliyetler iş konumuna gelmektedir.

2.3.3. Sosyal Aktivitenin Ergen Gelişimi Üzerine Etkisi

Gençlerin boş zamana yönelik ilgi ve isteklerinin iyi bilinmesi, onların boş zamanlarını olumlu bir şekilde değerlendirmelerini sağlamak için gereklidir. Aksi durumda, boş zamanlarının iyi değerlendirilmemesi ile gençlerin zararlı arkadaş gruplarına girmesi, zamanını kahvehanede geçirmesi, kumar, alkol, sigara ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar edinmesi sonucunda ruh sağlığının bozularak suça yönelmesi söz konusu olabilmektedir (77). Bu gibi kötü sonuçların doğması ve sağlıklı nesillerin devamı için ebeveynlere ve öğretmenlere çok görevler düşmektedir.

Serbest/ Boş Zamanı Değerlendirmenin Yararları

1. Boş zaman değerlendirme yoluyla birey okul ve iş yorgunluğunu giderme imkânı bulur.
2. Özgürce seçilen aktiviteler, insanın çalışma yaşamını stres ve yorgunluklardan uzaklaştırır.
3. insanların dinlenme ve eğlenme gereksinimleri serbest zaman değerlendirmesiyle karşılanarak bireyleri mutlu kılar (78).
4. Boş zaman değerlendirme bireye yenedünyalar açarak ufku genişletmektedir.
- 5.Boş zaman değerlendirme, monoton veya tekdüze programlardan, kalıp düşüncelerden uzaklaştırarak; bireye kendini aşma, yaratıcılığını kullanma fırsatı vermektedir (79).
5. Toplumsal dayanışmayı ve bütünleşmeyi sağlar.
6. Bireye mutluluk ve kendini ifade etme imkânı verir.

7. Yeni deneyimler kazandırır.
8. Zihinsel güçlerin kullanımını ve duygusal deneyimleri arttırır.
9. Arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasını ve gelişmesini sağlar ve toplumsal çevreyi genişletir.
10. Topluma mutlu, sağlıklı bireylerin kazandırılmasında yardımcı olur.
11. Üretkenliği arttırır (79).
12. Boş zamanların değerlendirilmesinin bireyde dürüst bir karakter oluşumuna, dışa dönük kişilik geliştirmesine aktif katkısı vardır.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma, Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri İle Sosyal Aktivitelere Katılımları Arasındaki İlişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı- ilişkisel tasarım olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Elazığ il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 11 genel lise bulunmaktadır. Araştırma bu liselerden Karşıyaka, Hıdır Sever, Gazi ve Korgeneral Hulusi Sayın Liselerinde Eylül 2011 - Haziran 2012 tarihleri arasında yapılmıştır. Gündüz eğitim veren 4 lise, toplam 1049 son sınıf öğrencisine ve 7 tane rehberlik öğretmenine sahip karma liselerdir.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Elazığ il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı genel 11 liseden kura yöntemiyle seçilen, Karşıyaka, Hıdır Sever Gazi ve Korgeneral Hulusi Sayın Liselerinin son sınıfında eğitim gören 1049 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin tümünün araştırmaya alınması hedeflendiği için herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Öğrencilerden 803 tanesi araştırmaya katılmıştır. Böylece evrenin %76.5'ine ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

3.4.1. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Saldırganlık Ölçeği ve Sosyal İşlevsellik Ölçeği (Sosyal Aktivitelere Katılım) kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel bilgi formu (EK- I)

Bu form yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba meslek grubu ve aile gelir düzeyi gibi sosyo-demografi özellikleri içeren 8 sorudan oluşmuştur.

Saldırganlık Ölçeği (EK-II)

Saldırganlık Ölçeği; Kocatürk tarafından saldırganlık envanteri olarak oluşturulmuş ve Tuzgöl tarafından saldırganlık ölçeği olarak geliştirilmiştir. Saldırganlık Ölçeği gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yönelik 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 30 saldırgan içerikli, 15 saldırgan olmayan içerikli madde vardır. Ölçekteki saldırgan olmayan ifadeler şunlardır: 2, 4, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 44, diğer maddeler saldırgan içerikli maddelerdir. Ayrıca 9 madde geçerlik puanı elde etmek üzere biri durumun o kişi için geçerli olduğunu diğeri olmadığını ifade edecek şekilde iki defa sorulmuştur. Ölçekteki geçerlik maddelerinin numaraları şöyledir: (4;20), (18;24), (10;26), (22;33), (8;36), (14;37), (19;39), (23;40), (34;44).

Ölçek 5'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine sahiptir. Ölçekte bireylerin kendi duygu ve davranışlarını içeren maddeler yer almaktadır. Birey okuduğu ifadenin kendine ne derece uygun olduğunu belirtmek için (5) Her Zaman, (4) Sıklıkla, (3) Arasına, (2) Nadiren, (1) Hiçbir Zaman şeklindeki seçeneklerden birini işaretlemektedir. Bireyin işaretlediği seçeneklere parantez içinde belirtilen puan değerleri verilmektedir. Ölçekteki saldırgan olmayan 15 maddenin puanlamaları tersine çevrilerek yapılmaktadır. Tersine çevrilen sayılar ve diğerlerinin toplamı kişinin saldırganlık puanını oluşturmaktadır. Aritmetik ortalamanın üstündeki puanlar yüksek saldırganlık düzeyini, altındaki puanlar düşük saldırganlık düzeyini temsil etmektedir. Ölçeğin Cronbach α güvenilirliği 0.71, r: 0.75 ve t değeri 3.25'dir (80).

Sosyal İşlevsellik Ölçeği (EK-III)

Sosyal İşlevsellik Ölçeği (SİÖ) kişinin bütün sosyal rolüne yapılan yargıyı gerektiren rol işlevlerini değerlendiren bir araçtır. SİÖ temel yetileri, sosyal davranış nicelik yönünden değerlendirir.

SİÖ 1990 yılında Birchwood ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş olup geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2001 yılında Erakay tarafından yapılmıştır (11). Toplam 7 alt boyuta sahip SİÖ anketinin ergenlerin boş zamanlarında en çok hangi

alanlarda sosyal aktivitelere katılımının olduğunu saptamak amacıyla sosyal işlevsellik ölçeğinde yer alan öncül sosyal etkinlikler ve boş zamanları değerlendirme alt ölçekleri değerlendirmeye alınmıştır. 4'lü likert tipi olan ölçek toplam 38 maddeden oluşmaktadır. Birey okuduğu ifadenin ne derece kendine uygun olduğunu belirtmek için (0)Hiç, (1)Nadiren, (2)Bazen, (3)Sık sık şeklindeki ifadelerden birini işaretlemektedir. Bireyin işaretlediği seçenek parantez içerisinde gösterilen puana karşılık gelmektedir. Boş zamanları değerlendirmek için en düşük 0, en yüksek 45; öncül sosyal etkinlikler için ise en düşük 0, en yüksek 66 puan alınabilmektedir. Alınan puanların yüksek oluşu sosyal aktiviteye katılımın arttığını temsil etmektedir. Ölçeğin güvenilirlik analizinde Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0.807'dir (81).

Veriler araştırmanın toplandığı okullarda Kasım 2011- Aralık 2011 tarihleri arasında 4 hafta süre ile haftada 1 gün rehberlik saatleri içerisinde, rehber öğretmenleri eşliğinde, sınıf ortamında öğrencilerin başında beklenilerek toplanılmıştır. Ortalama 20-30 dakika süre tanınmıştır. Öğrencilerin anlamadığı sorulara yorum katılmadan açıklama yapılmıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 20.0 paket programında yapılmıştır. Sosyo-demografik veriler ve saldırganlık düzeyleri dağılımları sayı ve yüzde ile ifade edilmiştir. İstatistiksel değerlendirmede saldırganlık düzeyi ve sosyal aktivitelere katılım puanına kardeş sayısının, baba eğitimi-mesleği ve aile gelir düzeyinin etkisini saptamada ANOVA, saldırganlık düzeyi ve sosyal aktivitelere katılım puanına yaşın, anne eğitimi ve anne mesleğinin etkisi saptamada Kruskal-Wallis testi, cinsiyetin saldırganlık düzeyi ve sosyal aktivitelere katılım puanına etkisi için bağımsız gruplarda t testi, sosyal aktivitelere katılım puanı ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak için de pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri

Çalışmaya başlamadan önce İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼đ¼'nden yazılı izin alınmıştır (**EK-V**). Araştırmanın yapıldığı okulların y¼netimi bilgilendirilmiştir. Araştırmanın yapılabilmesi i¼in İn¼n¼ Üniversitesi Tıp Fak¼ltesi Etik Kurulu onayı alınmıştır (**EK-IV**). Yanıtların doğru ve i¼ten verilmesi gerektiğinden araştırmaya katılan ergenlerin ¼alıřmaya katılıp katılmamakta ¼zg¼r oldukları a¼ıklanmıř ve s¼zli onayları alınmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmadan elde edilen veriler bu bölümde sunulmuştur.

Tablo 4.1 Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n: 803)

Yaş Grupları	Sayı	%
16	18	2.2
17	470	58.5
18	263	32.8
19	52	6.5
Cinsiyet		
Kız	450	56.0
Erkek	353	44.0
Kardeş Sayısı		
1	86	10.7
2	235	29.3
3	217	27.0
4	122	15.2
5	64	8,0
6 ve üzeri	79	9.8
Anne Meslek		
Memur	15	1.9
Emekli	8	1.0
Ev hanımı	762	94.9
Serbest	18	2.2
Anne Eğitim Düzeyi		
İlkokul mezunu değil	242	30.1
İlkokul mezunu	371	46.2
Ortaokul mezunu	85	10.6
Lise mezunu	80	10.0
Üniversite mezunu	25	3.1

Tablo 4.1'in devamı

Baba meslek	Sayı	%
Memur	134	16.7
İşçi	93	11.6
Emekli	113	14.1
Serbest meslek	463	57.6
Baba Eğitim Düzeyi		
İlkokul mezunu değil	57	7.1
İlkokul mezunu	246	30.6
Ortaokul mezunu	182	22.7
Lise mezunu	221	27.5
Üniversite mezunu	97	12.1
Aile gelir düzeyi		
İyi	224	27.9
Orta	496	61.8
Kötü	83	10.3

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi örneklem grubunun yaş dağılımı 16 – 19 yaşları arasında değiştiği, en fazla 17 yaş grubunda yoğunlaştığı, %56'sının kız öğrencilerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin çoğunun 2 kardeşe sahip olduğu, annelerin çoğunluğunun mesleğinin ev hanımı ve yarısına yakınının anne eğitim düzeyinin ilkokul olduğu saptanmıştır. Yine örneklem grubunun %57.6'sının baba mesleği serbest (çiftçi, şoför, esnaf vb.) meslek gruplarını oluştururken, baba eğitimini de % 30.6 ile ilkokul mezunları oluşturduğu ve örneklemin yarısından fazlasının gelir durumunun orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.2 Ergenlerin Saldırganlık Düzeylerine Göre Dağılımları

		S	%
Saldırganlık	Saldırgan olan ergenler	364	45.3
	Düzeyi		
	Saldırgan olmayan ergenler	439	54.7

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi araştırma kapsamında yer alan ergenlerin %45.3’ünün saldırgan, %54.7’sinin ise saldırgan olmadığı saptanmıştır.

Tablo 4.3 Ergenlerin Sosyal (Aktivite) İşlevsellik Ölçeğine Göre Dağılımları

Sosyal aktivitelere katılım	Min.	Max.	X±SD
Sosyal öncül etkinlikler	0.00	69.00	22.85±11.67
Boş zamanları değerlendirme	0.00	45.00	18.02±7.08

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi araştırma kapsamında yer alan ergenlerin sosyal öncül etkinliklere katılımları 22.85±11.67, boş zamanları değerlendirme ortalamaları ise 18.02±7.08 olarak saptanmıştır.

Tablo 4.4 Ergenlerin Yaşlarına Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım (İşlevsellik) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ergen Yaşları	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım		Sosyal Aktivitelere Katılım Toplam
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
16 (S=18)	128.78±26.92	18.00±13.19	14.67±10.62	32.67±22.65
17 (S=470)	120.97±20.82	22.45±11.01	17.78±6.52	40.23±15.71
18 (S=263)	120.55±21.74	23.51±11.97	18.48±7.59	42.00±17.80
19 (S=52)	124.04±21.49	24.90±14.69	19.04±7.49	43.94±20.04
	K-W _x ² : 2.700	K-W _x ² :4.897	K-W _x ² : 7.071	K-W _x ² : 6.736
df: 3	p>0.05	p>0.05	p>0.05	p>0.05

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi ergenlerde saldırgan davranışların en çok 16 yaş grubunda yoğunlaştığı, bunu 19 yaş grubunun takip ettiği ve gruplar arası farkın istatistiksel olarak önemsiz olduğu saptanmıştır (p>0.05). Sosyal aktivitelere katılım öncül sosyal etkinlikler alt ölçeği puanları incelendiğinde; 19 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre yüksek, gruplar arasındaki farkın ise istatistiksel olarak önemsiz olduğu saptanmıştır (p>0.05). Sosyal aktivitelere katılımın boş zamanları değerlendirme alt ölçeği ve sosyal aktivitelere katılımın toplam puan ortalamasının 19 yaş grubunda diğer gruplara göre yüksek olduğu ve gruplar arasındaki farkın ise istatistiksel olarak önemsiz olduğu saptanmıştır (p>0.05).

Tablo 4.5 Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Ortalamalarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım		Sosyal
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	Aktivitelere Katılım Toplam
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
Kız (S=450)	117,77±21,09	19,56±9,74	17.56±6.63	37.12±14.79
Erkek(S=353)	125,57±20,85	27.06±12.56	18.61±7.59	45.67±18.27
	t: 5.22	t: 9.53	t: 2.10	t: 7.33
df: 801	p<0.001	p <0.001	p<0.05	p<0.001

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi ergen cinsiyetlerine göre erkek ergenlerin kız ergenlere oranla saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu, aralarındaki farkın da istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.001$). Erkek ergenlerin öncül sosyal etkinlikler ve sosyal aktivitelere katılım toplam puanlarının kız ergenlere göre daha yüksek ve aradaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.001$). Yine erkek ergenlerin boş zamanları değerlendirme puanları kız ergenlere göre daha fazla olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 4.6 Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Puanlarının Karşılaştırılması

Kardeş Sayısı	Sosyal Aktivitelere Katılım			Sosyal Aktivitelere Katılım
	Saldırganlık	Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	Katılım Toplam
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
1 (S=86)	121.96±22.94	24.14±11.43	18.95±6.97	43.09±17.15
2 (S=235)	121.20±20.95	23.85±11.49	18.13±7.30	41.98±16.75
3 (S=217)	121.18±21.36	23.73±11.75	18.56±6.93	42.29±16.54
4 (S=122)	122.69±23.06	21.11±10.15	17.05±6.21	38.16±15.02
5 (S= 64)	122.75±16.62	22.05±12.84	17.61±8.13	39.66±19.84
6 (S=35)	118.37±19.17	20.40±13.52	17.51±7.99	37.91±19.16
7 ve üzeri (S=44)	115.77±22.91	18.73±12.25	16.66±6.55	35.39±16.81
	F:0.75	F: 2.37	F: 1.19	F: 2.21
df: 6	p>0.05	p<0.05	p>0.05	p<0.05

Tablo 4.6’da ergenlerin kardeş sayılarına göre saldırganlık puanları incelendiğinde; 5 kardeşe sahip olan ergenlerin diğer gruplara göre daha saldırgan oldukları buna karşın gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemsiz olduğu saptanmıştır ($p>0.05$). Ergenlerin kardeş sayıları ile sosyal aktivitelere katılımları incelendiğinde; 1 tane kardeşe sahip olan ergenlerin öncül sosyal etkinliklerde ve sosyal aktivitelere katılım toplam puan ortalamasının diğer gruplara göre fazla ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Fark; 1, 2 ve 3 kardeşe sahip olanların 4 ve 7 kardeşe sahip olanlara göre daha önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Kardeş sayısına göre boş zamanları değerlendirmede en çok 1 tane kardeşe sahip olan ergenler diğer gruplara göre daha yüksek puan olmasına rağmen gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz olduğu saptanmıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.7 Anne Mesleğine Göre Ergenlerin Saldırganlık Ve Sosyal Aktivitelere Katılım Puanlarının Karşılaştırılması

Anne meslek	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım		Sosyal Aktivitelere Katılım Toplam
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
Memur (S=15)	119.20±20.59	23.00±11.57	19.33±9.26	42.33±19.96
Emekli (S=8)	132.62±25.70	25.12±14.55	17.37±7.46	42.50±19.59
Ev hanımı (S=762)	121.06±21.33	22.72±11.63	17.97±7.06	40.69±16.86
Serbest (S=18)	123.94±19.62	27.39±12.31	19.44±5.69	46.83±16.93
	K-W _x ² :2.289	K-W _x ² :3.089	K-W _x ² : 1.737	K-W _x ² : 2.894
df: 3	p>0.05	p>0.05	p>0.05	p>0.05

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi annesi emekli olan ergenlerin saldırganlık puan ortalamaları diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olmasına rağmen gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$). Serbest meslek grubu (terzi, kuaför, esnaf vb) öncül sosyal etkinlikler, boş zamanları değerlendirme ve sosyal aktivitelere katılım toplam puanında öteki meslek gruplarına göre fazla olmasına rağmen gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 4.8 Ergenlerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Puanlarının Karşılaştırılması

Anne eğitim düzeyi	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım		Sosyal Aktivitelere Katılım Toplam
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
İlkokul mezunu değil (S=242)	121.77±22.88	20.93±11.61	17.16±6.77	38.09±16.54
İlkokul mezunu (S=370)	121.11±20.78	22.62±11.66	17.79±7.08	40.41±16.54
Ortaokul mezunu (S=85)	119.38±21.07	23.68±11.12	18.55±7.08	42.23±16.78
Lise mezunu (S=80)	121.31±20.86	26.86±11.52	19.94±7.45	46.80±16.23
Üniversite mezunu (S=25)	123.04±16.58	29.44±9.78	21.80±6.83	51.24±14.95
	K-W _x ² : 0.739	K-W _x ² :27.97	K-W _x ² :16.977	K-W _x ² :28.707
df:4	p>0.05	p<0.05	p<0.05	p<0.05

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi anne eğitim düzeyi üniversite mezunu ergenlerin saldırganlık puanları en yüksek olmasına karşın gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli bulunmamıştır ($p>0.05$). Yine anne eğitim düzeyi üniversite mezunu olan ergenlerin öncül sosyal etkinlik, boş zamanları değerlendirme ve sosyal aktivitelere katılım toplam puanları diğer eğitim düzeylerine göre yüksek bulunmuş ve gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu fark ortaokul mezunu; ilkokul mezunu olmayana göre, lise mezunu; ilkokul mezunu ve ilkokul mezunu olmayana göre, üniversite mezunu; ilkokul mezunu, ilkokul mezunu olmayana ve ortaokul mezunu olana göre önemli olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4.9 Baba Mesleğine Göre Ergenlerin Saldırganlık Ve Sosyal Aktivitelere Katılım Puanlarının Karşılaştırılması

Baba meslek	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım		Sosyal Aktivitelere Katılım Toplam
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
Memur (S=134)	123.35± 23.53	26.16 ±10.13	19.47± 7.02	45.63± 15.49
İşçi (S=93)	123.68±23.53	24.34 ±13.41	17.92±7.14	42.27±19.12
Emekli (S=113)	122.65±23.19	24.28±11.16	18.09±6.75	42.37±15.98
Serbest (S=155)	119.73±20.40	21.26±11.59	17.60±7.13	38.86±16.82
	F: 1.78	F: 7.72	F: 2.43	F: 6.32
df: 3	P>0.05	P<0.05	P>0.05	P<0.05

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi babası işçi olan ergenlerin saldırganlık puan ortalamaları diğer gruplara göre yüksek olmasına rağmen gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli değildir ($p>0.05$). Baba mesleği memur olan ergenlerin öncül sosyal etkinlik ve sosyal aktivitelere katılım puan ortalamaları diğer meslek gruplarına göre daha fazla olduğu ve gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu fark memur ve emekli meslek grubunun serbest meslek grubuna göre önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Yine baba mesleği memur olan ergenlerin boş zamanları değerlendirme ortalama puanları yüksek olmasına karşın gruplar arası fark önemli değildir ($p>0.05$).

Tablo 4.10 Ergenlerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık ve Sosyal Aktivitelere Katılım Puanlarının Dağılımı

Baba Eğitim Düzeyi	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım		Sosyal
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme	Aktivitelere Katılım Toplam
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD
İlkokul mezunu değil (S=57)	122.10± 17.25	19.91± 13.06	17.42± 8.96	37.33± 20.53
İlkokul mezunu (S=246)	120.58±22.30	20.37±10.42	17.23±6.54	37.60±15.24
Ortaokul mezunu (S=182)	122.02±21.41	22.66±11.68	17.65±7.03	40.32±16.79
Lise mezunu (S=220)	119.61±21.00	24.53±12.37	18.08±7.07	42.61±17.43
Üniversite mezunu (S=97)	124.35±21.48	27.44±10.25	20.93±6.63	48.37±15.26
	F: 0.98	F: 8.94	F: 5.19	F: 8.61
df: 4	P>0.05	P<0.05	P<0.05	P<0.05

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi babası üniversite mezunu olan ergenlerin saldırganlık puan ortalamaları yüksek olmasına rağmen gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli bulunmamıştır ($p>0.05$). Oysaki babası üniversite mezunu olan ergenlerde öncül sosyal etkinlik, boş zamanları değerlendirme ve sosyal aktivitelere katılım toplam puan ortalamaları diğer eğitim düzeylerine göre hem yüksek hem de gruplar arası istatistiksel farkın önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu fark üniversite

mezunu olanların ilkokul mezunu olmayana, ilkokul mezunu olana, ortaokul mezunu ve lise mezunu olanlara göre önemli olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4.11 Aile Gelirine Göre Ergenlerin Saldırganlık Ve Sosyal Aktivitelere Katılım Puanları

Aile Gelir düzeyi	Saldırganlık	Sosyal Aktivitelere Katılım			Sosyal Aktivitelere Katılım Toplam
		Öncül sosyal etkinlikler	Boş zamanları değerlendirme		
	X ± SD	X ± SD	X ± SD	X ± SD	
İyi (S=223)	124.09±21.69	25.84±11.87	19.62±6.97	45.46±16.99	
Orta(S=496)	118.28±20.04	21.79±10.71	17.57±6.86	39.36±15.78	
Kötü (S=83)	130.93±23.92	21.20±14.94	16.41±7.93	37.61±20.90	
	F: 15.91	F: 10.46	F: 9.06	F: 12.05	
df: 2	p<0.05	p<0.05	p<0.05	p<0.05	

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi aile gelir düzeyi kötü olan ergenlerin saldırganlık puan ortalamaları diğer gelir seviyelerine göre yüksek ve gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu fark iyi gelir düzeyine sahip olanların orta ve kötü olanlara göre önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Gelir düzeyi iyi olan ergenlerin öncül sosyal etkinlik, boş zamanları değerlendirme ve sosyal aktivitelere katılım toplam puan ortalamaları diğer gelir düzeylerine göre hem daha fazla olduğu hem de gruplar arası farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu fark iyi gelir düzeyine sahip olanların orta ve kötü gelir düzeye göre anlamlı, orta gelir düzeyine sahip olanların kötü gelir düzeyine göre önemli olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4.12 Ergenlerin Saldırganlıkları İle Sosyal Aktivitelere Katılımları Arasındaki İlişki

	Saldırganlık
Sosyal aktivitelere katılım	
Sosyal öncül etkinlik	0.176**
Boş zamanı değerlendirme	0.084*
Genel toplam	0.156**

* $p < 0.01$, ** $p < 0.001$

Tablo 4.12’de yapılan korelasyon analizi ergenlerin saldırganlık puanları ile sosyal aktivitelere katılımları arasında pozitif yönde çok kuvvetli ilişki bulunduğunu göstermiştir. Yine sosyal öncül etkinliklerde pozitif yönde çok kuvvetli ilişki bulunurken, boş zamanları değerlendirme ile saldırganlık puanları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır.

5. TARTIŞMA

Araştırma kapsamına giren ergenlerin %56'sı kız, %44'ü erkeklerden oluşmaktadır. Ergenlerin yarısından fazlasını (%58.5) 17 yaş grubu oluşturmaktadır. Ergenlerin annelerinin yarıya yakını (%46.2) okur yazar ve ilkokul mezunudur. Yaklaşık 1/3'ü ise (%30.1) ilkokul mezunu değildir. Ergenlerin babalarının %92.9'u okuma yazma bilmektedir. Annelerin %94.9'u ev hanımıdır. Araştırma kapsamında yer alan ergenlerin algılarına göre aile gelir düzeyinin yarısından fazlasını (%61.8) orta gelir oluşturmaktadır (Tablo 4.1).

Araştırma kapsamına giren ergenlerin %45.3'ünün saldırgan olduğu, sosyal öncül etkinliklere katılımları 22.85 ± 11.67 , boş zamanları değerlendirme ortalamaları ise 18.02 ± 7.08 olarak saptanmıştır (Tablo 4.2 ve Tablo 4.3).

Araştırma bulgularımıza göre ergenlerin yaşlarının saldırganlık düzeylerini etkilemediği, en çok saldırganlığın 16 yaş grubunda yoğunlaştığı fakat gruplar arası farkın önemli olmadığı bulunmuştur (Tablo 4.4). Bu sonuç bazı literatür bulgularıyla çelişmektedir. Yavuzer, Hamarta ve arkadaşları, Öztürk, Kesen ve arkadaşları ergen yaşı ile saldırganlığın birbirini etkilediği, yaş arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığını saptamışlardır (82,83,84,9). Fakat Sargın, Kaya'nın bulguları bulgularımızla paralellik göstererek en çok saldırganlığın 16 yaş grubunda yoğunlaştığını fakat gruplar arası farkın istatistiksel olarak önemli olmadığını saptamışlardır (85,86). 16 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre saldırganlık düzeyinin yüksek oluşu 16 yaşın araştırma kapsamındaki diğer yaş gruplarına göre ergenliğin en coşkulu, en aktif, çocuklukla yetişkinlik arasındaki bocalamanın en çok olduğu, bir nevi ara grup olmasından kaynaklanabilir. Borum ergenlerin şiddet davranışlarının en çok 15- 16 yaşlarında yoğunlaştığını ilerleyen yaşlarda bu durumun azaldığını belirterek bulgularımızı destekler niteliktedir (87). Yavuzer ise 14 yaş grubunun en sık anti-sosyal davranış gösteren yaş grubu olduğunu söylemektedir (82). Bu araştırmada yaş ile sosyal aktivitelere katılım arasında gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmadığı fakat en çok 19 yaş grubunun sosyal faaliyetlere katıldığı sonucuna varılmıştır (Tablo 4.4). Bunun sebebinin de 19 yaş grubunun artık ergenliğin son dönemlerinde yer alması, yetişkinliğe geçişin ve olgunlaşmanın olduğu, farklı bir

uğraş ile ilgilenmenin yüksek olduğu bir grup olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmamızda ergenlerin cinsiyetlerine göre saldırganlık tutumları incelenmiş ve erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha saldırgan olduğu saptanmıştır (Tablo 4.5). Literatürler incelendiğinde Giles ve Heyman, Balat ve arkadaşları, Kaya 'nın cinsiyet ile saldırganlığı ele alan araştırmalarında erkeklerin kızlara oranla daha saldırgan oldukları saptanmıştır (88,89,86). Böylece literatürler ile araştırma sonuçlarımız tutarlılık göstermektedir. Bu fark ataerkil bir toplum olmamız, toplumsal değerlerin yüklediği roller ve erkeklik hormonu olarak bilinen androjen hormonunun saldırganlık üzerinde rol oynamasıyla açıklanabilir (90). Aileler küçük yaşlardan itibaren erkek çocuklarına saldırganlığa teşvik ederken kız çocuklarına ise engel olmaya, bu tür davranışların önüne geçmeye çalışmaktadırlar. Geleneksel kadın-erkek rolleri kapsamında düşünüldüğünde bu sonuç, toplumun erkek öğrencilerden nasıl davranması gerektiği konusundaki beklentilerini destekler niteliktedir. Ayrıca görsel medyada erkek figürünün saldırgan, zorbacı yansıtılması ergenlik dönemi gibi bocalama ve arayış içerisinde olunması erkeklerde saldırganlığı daha da tetikleyebilir. Bu araştırmada cinsiyet ile sosyal aktivitelere katılım arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı ve bu anlamlılık erkek ergenlerde kız ergenlere göre daha fazla bulunmuştur (Tablo 4.5). Erkeklerin okul dışı sürenin ev dışında geçirme olanaklarının kızlara göre daha yüksek oluşu, kızların ev dışı faaliyetlere karşı ailenin katı tutumu bu sonucu neden olduğu düşündürmektedir. Birçok toplumda olduğu gibi bizim toplumumuzda da kızlarımız genellikle pasif, empatik değer beklentileriyle sosyalleşiyorken; erkekler ise daha çok güçlü ve etkin olma ayrıca güç kullanma gibi değerlerle sosyalleşmektedir (90).

Araştırmamızda ergenlerin kardeş sayısına göre saldırganlık düzeyleri arasında gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 4.6). Literatürler incelendiğinde çalışmamıza paralellik gösteren ve göstermeyen çalışmalar bulunmaktadır. Benzer sonuç gösteren Gürsoy, Kaya ve Zengin'in çalışmalarıdır (91,86,11). Bu araştırmada kardeş sayısı ile sosyal aktivitelere katılım arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 4.6). Tek kardeşe sahip ergenlerde sosyal aktivitelere katılım oranı diğer kardeş sayısına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kardeş sayısının az oluşu zamanlarının büyük bir kısmının

değerlendirilmesi için fırsat oluşturmaktadır. Ebeveynler açısından da az çocuğa sahip olma her çocukla ayrı ayrı ilgilenme, beraber zaman geçirme, ekonomik olarak sosyal aktivite giderlerini karşılama açısından da önemli olmakta ve bu sonucu oluşturduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgularımıza göre anne mesleği ile baba mesleğinin saldırganlık düzeyine ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır (Tablo 4.7 ve Tablo 4.9). Zengin ve Kaya anne-baba mesleğinin saldırgan davranış üzerinde etkisi olmadığı sonuçlarıyla bulgularımızı desteklerken (11,86); Gürsoy tarafından yapılmış araştırmada ise anne mesleği olmayan yani çalışmayan ergenlerde saldırganlık puanının daha yüksek olduğu saptanmıştır (91). Bulgular doğrultusunda anne mesleği olarak ev hanımının büyük bir kesimi oluşturması (%94.9) ve annelerin boş zaman, sosyal aktivite gibi kavramları yeterince bilmemelerinden kaynaklanan sonuçlar olabilir. Bulgularımızda anne mesleğinin sosyal aktivitelere katılım açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yine anne mesleğinin çoğunluğunu ev hanımlarının oluşturması bu sonucu doğrultusunda kanısına vardırılmaktadır. Baba mesleğinin ise sosyal aktivitelere katılım arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Boş zamanları değerlendirme açısından istatistiksel olarak anlamlı değilken, sosyal öncül etkinlikler alt ölçeği arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 4.8). Baba mesleği memur olan ergenlerin diğer meslek gruplarına göre daha sosyal oldukları saptanmıştır. Belli bir statüye, belli bir gelire sahip olunması sosyal aktivitelere katılıma yönlendirilmesi ve bu aktiviteleri beraber uygulanması açısından etkili olduğu, çalışma sonucunu da bu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmamız sonucunda anne-baba eğitiminin saldırganlık düzeyi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır (Tablo 4.8 ve Tablo 4.10). Gümüş, Çelik, Kabak'ın araştırmalarında anne-baba eğitiminin saldırganlık düzeyine etki etmediği sonuçları ile bulgularımızı destekler niteliktedirler (92,94,93). Fakat Ağlamaz anne eğitim düzeyi ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, eğitim seviyesi arttıkça saldırgan davranışların azaldığını tespit etmiştir (95). Başaran ise yaptığı araştırmada anne eğitim seviyesi arttıkça saldırganlık puanının da arttığı sonucu bulunmuştur. Bunun sebebini ise annenin çocuğu büyütmemesine ve

yeterince zaman geçirmemesine bağlamaktadır (96). Ümit tarafından yapılmış olan araştırmada ise baba eğitim düzeyi ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve babası ortaokul düzeye sahip ergenlerin ilkokul düzeyine göre saldırganlık puanlarının daha yüksek olduklarını saptamıştır (97). Anne-baba eğitim düzeyinin sosyal aktivitelere katılımı arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, eğitim seviyesi arttıkça sosyal aktivitelere katılım puanlarının da arttığı saptanmıştır (Tablo 4.8 ve Tablo 4.10). Eğitim seviyesi arttıkça bilinçli ebeveynler çocuklarına daha fazla zaman ayırmakta, onların sağlıklı gelişimleri ve sosyalleşmeleri konusunda etkin rol aldıkları yorumu yapılabilir.

Bu araştırmadaki ergenlerin aile gelir düzeyleri ile saldırganlık arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Gelir düzeyi ergenlerin algılamasına göre “kötü” olanlar diğer düzeylere göre saldırganlık puanları daha yüksek ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 4.11). Ekonomik durumun kötü oluşu aile içi ilişkileri etkilediği gibi sıkıntılı bir ortamda yetişen ergeni olumsuz yönde etkileyecektir. Bu durumda ergen kendini engellenmiş hissedip mevcut duruma isyan, tepki olarakta saldırganlığa başvurduğu yorumu yapılabilir. Araştırma sonuçlarımızı destekler nitelikte literatürde pek çok çalışmaya rastlanılmaktadır. Ağlamaz, Doğan araştırmalarında kötü gelir düzeyinin saldırganlığı etkilediği, gelir düzeyinin gittikçe kötüleşmesi ile saldırganlığın arttığı sonucuna varılmıştır (95,98). Aynı zamanda Gümüş, Kaya ise gelir düzeyi ile saldırganlık arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, gelir düzeyinin saldırganlığı etkilemediği sonuçlarına vararak bulgu sonuçlarımızla ters düşmektedirler (92,86). Bu araştırmada aile gelir düzeyi ile sosyal aktivitelere katılım puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, aile gelir düzeyinin artışı “iyi” oluşu ile sosyal aktivitelere katılım puanının arttığını göstermektedir (Tablo 4.11). Ergenlik dönemi marka tutkusunun, arkadaşlar arası rekabetin, elde edilen bir şeyden hemen sıkılma gibi gelgitlerin yoğun olduğu bir dönemde ekonomik olarak iyi oluş ergenin isteklerinin karşılanması, sosyal aktivite için gerekli bazı araç temininde etkili olduğu düşünülmektedir. (Örn. Spor ayakkabı, raket, sinema ve konser bileti vb.) .

Araştırmamızda sosyal aktivitelere katılım ile ergen saldırganlığı arasındaki ilişki incelenmiş ve sosyal aktivite ile saldırganlık arasında ilişki olduğu, sosyal öncül

etkinlikler ile pozitif yönde çok kuvvetli ilişki bulunurken ($p<0.001$), boş zamanları değerlendirme arasında pozitif yönde zayıf bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($p<0.01$). Saldırganlık arttıkça sosyal aktivitelere katılım puanı da artmaktadır (Tablo 4.12). Kaya araştırmasında saldırganlık ile okul dışı hobi/uğraş durumları arasında anlamlı sonuçlar saptamazken, Gümüş okul dışında spor yapan, kahve/kafe gibi yerlere giden ergenlerin ders çalışan ve televizyon izleyen ergenlere göre daha saldırgan olduğunu saptamıştır. Balkaya ise boş zamanları değerlendiren ergenlerin diğer ergenlere göre daha olumlu kimlik gelişimine sahip olduklarını saptamıştır (99). Sağlam'ın yapmış olduğu araştırmasında saldırganlık düzeyleri yüksek olan öğrencilere boş zamanları değerlendirmeye yönelik hazırlanan grup rehberliği gibi etkili programlarla, öğrencilerin saldırgan davranışlarının azaltılmasında etkili olduğu sonucuna varmıştır (100). Araştırmamızda sosyal aktivitenin saldırganlıkla beraber artma sebebi olarak araştırma grubundaki saldırgan bireylerin büyük çoğunluğunun kahve/kahveye gitme ve televizyon izleme işlemlerini yüksek oranda yapmaları ve bunları da sosyal aktivite olarak algılamalarından kaynaklanabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, araştırma kapsamında yer alan ergenlerin %45.3'ünün saldırgan olduğu, cinsiyet ve ergenin algıladığı aile gelir düzeyine göre saldırganlık açısından gruplar arasında istatistiksel olarak önemli fark olduğu saptanmıştır. Yine cinsiyet, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi, babanın mesleği ve ergenin algıladığı aile gelir düzeyine göre sosyal aktivitelere katılım açısından gruplar arasında fark olduğu saptanmıştır.

Saldırganlık ile sosyal aktiviteler arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki olduğu, saldırganlık arttıkça sosyal aktivitelere katılımında arttığı saptanmıştır.

ÖNERİLER

Ergenlere yönelik olarak öfke kontrolü ve stresle başa çıkma stratejileri hakkında danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, ebeveynlere yönelik ise, ergenlerin sosyal aktivitelere yönlendirilmesi ve saldırganlığı önleme hakkında bilgi verilmesi için gerekli girişimlerde bulunulabilir.

Yine ailelerin eğitim seviyesinin yükseltilmesi iyileştirilmesinin yanında ergene sosyal aktivitelere katılımları konusunda teşvik ve önerilerde bulunulabilir.

KAYNAKLAR

1. Adams, J.F. (1995). Ergenliği Anlamak. B.Onur Ed. Ankara: İmge Yayıncılık.
2. United National Development Programme (UNDP). (2008). Human Development Report, Youth in Turkey. Ankara: Desen Ofset
3. TÜİK (2010). İstatistiklerle Türkiye: Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus. Ankara: TÜİK
4. Kulaksızoğlu, A. (2005). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi kitapevi.
5. Saldırganlık. Erişim Tarihi: 12.12.2011
e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/306/301
6. Okul Güvenliği. Erişim tarihi: 19.01.2012
http://egitek.meb.gov.tr/tamamlanan/Okul_guvenligi.pdf.
7. Türk Eğitim Derneği (2006). Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar Ve Sonuçları. (S. Gelbay Edt).
8. Durmuş, E., Gürkan, U. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet Ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(3), Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
9. Kesen, F. ve Diğerleri. (2006). Ergenlerde Saldırganlık Ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*. 17:353-364.
10. Gökbüzöğlu, B. (2008). Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
11. Zengin, E. (2008). Anne Baba Tutumları ile Adölesan Saldırganlığı Arasındaki ilişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
12. Tel, H. (2002). Ev içi Şiddet ve Hemşirelik Yaklaşımları. *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 6(2):1-9
13. Öğel, K. Armağan, E., Eke, C., Taner, S. (2007). Madde Deneyen Ve Denemeyen Ergenlerde Sosyal Aktivitelere Katılım: İstanbul Örneklemi. *Bağımlılık Dergisi*, 8:18-23
14. Yavuzer, H. (2003). Çocuk Psikolojisi "Ergenlik Psikolojisi". İstanbul: Remzi Kitapevi, 24.baskı
15. Freud, A. (1989). Ego ve Savunma Mekanizmaları. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

16. Baltacı, G., Ersoy, G., Karaağaoğlu, A., ve diğerleri. (2006). Ergenlerde Sağlıklı Beslenme, Hareketli Yaşam. Ankara : Sinem Matbaacılık.
17. Dünya Çocuklarının Durumu (2011). Ergenliğe Yatırımın Zorunluluğu, Ankara s:1
18. Sağlık Bakanlığı. (2008). Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi: Çocuk ve Ergen Sağlığı Modülleri. (Yayın No: 722) Ankara : Sağlık Bakanlığı.
19. Selzer, J.G. (1965). When Children Ask About Sex. Boston: Besacon Press.
20. Özbay, H. ve Öztürk, E. (1992). Gençlik. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
21. Ergenlik. Erişim: 12.03.2012
http://www.okulpdr.net/ergenlik_1.htm
22. Ergenlik dönemi: Erişim:02.01.2012
<http://www.yeninesil.k12.tr/bulten/Rehbulten4.pdf>
23. Ergenlikte Cinsel Gelişim. Erişim:13.02.2012
[okulweb.meb.gov.tr/48/09/.../Ergenlikte Cinsel Gelişim.doc](http://okulweb.meb.gov.tr/48/09/.../Ergenlikte%20Cinsel%20Gelisim.doc)
24. Ergenlik Dönemi Psikososyal Gelişim. Erişim:13.02.2012
<http://www.saglikal.com/ergenlik-doneminde-psikososyal-gelisim.html>
25. Ayan, S. (2007). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet : Sivas İlköğretim Kademe Öğrencileri Üzerine bir İnceleme. Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
26. Dermen, O. (2008). Adölesan Sağlığı 2.Sempozyum Dizisi. No:63 s:19-21.
- Çuhadaroğlu, F. (1996). Adölesanda Psikolojik Gelişim Özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi* 5; s:783-788.
28. Ergenlik Dönemi Bilişsel Gelişim. Erişim: 12.03.2012
<http://www.muhsinyazici.com/egitim/index.php/bilissel-gelisim-kurami-piaget.html>
29. Sayıl, M., Güre, Y., Uçanok, Z. (2002). Ergenliğe Geçişte Bilgilendirmenin Ergenin Bilgi Düzeyi Ve Benlik Algısına Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(50):47-58.
30. Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı : 17 / 231-256.
31. Bayhan, A., Artan, İ. (2005). Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür

Yayınları.

32. Balcanlı, H. (2006). Gelişim ve Öğrenme (Eğitim Psikolojisi). Ankara: Pegema Yayınları. (12. Baskı).
33. Öngen, D. (1995). Ergenlikte Zihinsel Gelişim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2 (1): 289-302.
34. Senemoğlu, N. (2005). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Gazi Kitapevi.
35. Steinberg, L. (2007). Ergenlik. (F. Çok, Çev.) Ankara: İmge Kitapevi.
36. MEB. (2007). MEGEP Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi, Ahlak Gelişimi, Ankara s:3-15,
37. Gander, M.J. Gardiner H.W. (1993). Çocuk ve Ergen Gelişimi. (B. Onur Edt). Ankara: İmge Yayınevi.
38. Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, (1), s: 43-76.
39. Helwig, C.C. (2005). Rights, Civil Liberties And Democracy Across Cultures, *Handbook of Moral Development Book*, (Killen, M. Edt.), Lawrence Erlbaum Associates
40. Clouse, B. (2000), Ergenlerde Ahlak Gelişimi ve Cinsellik (T. Gündüz, çev.). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı 9, Cilt 9.
41. Sears D.O ve diğerleri. (1988). Social Psychology. New Jersey: Prentice-Hall International.
42. Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Yeni İnsan Ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi.
43. Aydoğmuş, K. (2003). Ana-Baba Okulu. "Çocuklarda Uyum ve Davranışları Bozuklukları". İstanbul: Remzi Kitapevi.
44. Bilgin, N. (1988). Sosyal Psikolojiye Giriş, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
45. Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito-Üç Aylık Düşünce Dergisi*, (6-7). 29-36.
46. Efilti, E. (2006). Ortaöğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık, Denetim Odağı Ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

47. Connor, D.F. (1998). Over Categorical Aggression in Referred Children And Adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 67(1), 66-73.
48. Gergen, K.J., Gergen, M.M. (1986). *Social Psychology*. New York: N.Y. Springer-Verlag
49. Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. (1989). *Sosyal Psikoloji* (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Yayıncılık.
50. Campbell, J.M. (1997). Ambient Stressors. *Environment and Behavior*, 15 (3), 355-380.
51. Köknel, Ö. (1999). *Kişilik: Kaygıdan Mutluluğa*. İstanbul: Altın Kitaplar.
52. Gençtan, E. (1996). *İnsan Olmak*. İstanbul: Remzi Kitapevi
53. Knopf, A. (1974). *Social Psychological And Modern Life*. New York: Brozdi Book
54. Saldırganlığın Oluşum Nedenleri. Erişim: 03.02.2012
<http://hastalik.psikoakademi.com.tr>
55. Gül, K.S., Güneş, İ.D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları Ve Şiddet *Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: XI.
56. Abalı, O. (2006). *Ergenlik Dönemi ve Sorunları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
57. Loeber, R., Loaber, S. (1986). Family Factors as Correlates and Predictors of Juvenile. *Crime and Justice*, Vol. 7, 29-149.
58. Alikashifoğlu, M. (2008). Adölesan Sağlığı 2. Ergenlerde Davranışsal Sorunlar. İ.Ü Cerrahpaşatıp Fak .Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Sempozyum Dizisi: Mart 2008- İstanbul : Bildiriler (s:55-59). İstanbul.
59. Aslan, D. (2009). *Halk Sağlığı İle İlgili Güncel Sorunlar Ve Yaklaşımlar*. Ankara: Grafiker Matbaası.
60. Aile içi şiddet. Erişim:03.02.2012
<http://www.fuzyonblog.com/2012/01/17/kadina-karsi-siddete-hayir/>
61. Rauter, M., Conger, R. (1998). Interaction Style, Problem Solving Behavior and Family Problem Solving Effectiveness. *Child Development*, s:435-448
62. Hemşirelik felsefesi. Erişim:01.02.2011
<http://www.meleginguncesi.com/hemşirelik-felsefesi/hemşirelik-felsefesi-11-12-hafta>

63. Carpetino – Moyet, J.L., (2005). Handbook of Nursing Diagnosis, (F. Erdemir çev.)

Hemşirelik Tanıları El Kitabı. Ankara: Nobel Tıp Yayınevi.

64. Soykan, C. (2003). Öfke ve Öfke Yönetimi, *Kriz Dergisi*, 2003, s:19-27.

65. Avcı, R. (2006). Şiddet Davranışı Gösteren Ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin aile işlevleri, Öfke Ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

66. Taşocak, G. (2003). Hasta Eğitimi. İstanbul :İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayım evi.

67. Hacıoğlu, N. (2009).Halk Sağlığı Hemşireliği (edt. B. ERCİ). Ankara : Göktuğ Yayıncılık

68. Bayık, A. (1991). Okul Sağlığı Hemşireliği Kapsamındaki İlkokul Çağı Çocuklarında Büyüme Gelişme Düzeyi Ve Sağlık Sorunlarının İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 7 (1):1-15

69. Hartman, S., Davey B.D. (2001). Violence and Nursing's Response. (Janes S., Saucier K. Edt.). Community Health Nursing Caring fort he Public's Health. Jones and Bartlett Publishers, Canada.

70. Aygen, M. (2009). Elazığ İlinde Gençlerde şiddete Başvurma ya da Maruz Kalma Sıklığı, Etkileyen Faktörler ve Öfke ile ilişkisi. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.

71. Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt : 30, 1, 47-70.

72. National Association of School Nurses. (2002). School health nursing services role in healt care: school violence

73. Kılbaş, Ş. (2001). Rekreasyon, Boş Zamanı Değerlendirme. Ankara: Anaca Yayınları.

74. Karaküçük, S. (1995). Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme. Ankara: Bağırğan Yayınevi.

75. Gümüş, T. (2000). Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin

Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

76. Cengiz, S. (2010). Ergenlerde Saldırganlık Ve Problem Çözme.Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

77. Seçgin, H. (1996). Ortaöğretim Kurumlarında Eğitsel Kol Çalışmalarının boş zaman

Değerlendirmesine Katkıları: İzmir Örneği. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler, İzmir.

78. Kabak, F. (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

79. Aktaş, F. (2005). Konya'da Koruma Ve Bakım Altında Olan Gençlerin Saldırganlık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

80. Tuzgöl, G. (1998)._Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

81. Erakay, S.Y., Gülseren, Ş. (2002). Şizofreni Tanılı Hastalarda Sosyal İşlevsellik Ölçeği Türkçe Formu'nun Geçerlilik Ve Güvenilirliğinin Araştırılması. Bahar VI, Kongre Özet Kitabı, s.134-135.

82. Yavuzer, H. (1992). Çocuk ve Suç, İstanbul: Remzi Kitapevi.

83. Hamarta, E. Arslan, C. (2002). Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. "Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". Ankara , Sayı:31

84. Şiddet ve Çocuk. Erişim:14.04.2012.

<http://www.kriminoloji.com>

85. Sargın, Y. (2008). Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları İle Öfke Ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

86. Kaya, F. (2009). Lise Öğrencilerinde Saldırgan Davranışların Ortaya Çıkışına

Katkıda Bulunan Faktörlerin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

87. Borum, R. (2000). Assesing Violence Risk Among Youth. *Journal of Clinical Psychology*, Issue: 10, p: 1263-1288.

88. Giles, J.W. ve Heyman, G.D. (2005). Young Children's About The Relationship Between Gender And Agressive Behavior, *Child Development*,76(1);107-121.

89. Balat, G.U., Akman, B. (2006). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Durumlarının Sosyodemografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(1); 3-12.

90. Kulaksızoğlu, A., Arıca, O.T. (2000). Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı Ve Denetim Odağı İlişkisi, 1(2); 87-94.

91. Gürsoy, F. (2002). Annesi Çalışan Ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Dergisi*, 6(7);8.

92. Gümüş, T. (2000). Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

93. Kabak, F. (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

94. Çelik, H. (2006). Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri, Bağlanma Tarzları ve Kişilerarası Şemaların İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

95. Ağlamaz, T. (2006). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini açma Davranışı, Okul türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- 96.** Başaran, C. (2008). Çeşitli Tür Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- 97.** Ümit, N. (2010). Ergenlerin Duygusal Zekaları Ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 98.** Doğan, S. (2001). Farklı Sosyoekonomik Düzeylere Mensup Ergenlik Çağındaki Kız Ve Erkeklerin Saldırgan Davranışlarıyla Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmit.
- 99.** Balkaya, A. (2005). Lise Öğrencilerinin Kimlik Duygusu Kazanım Düzeylerinin Bazı Kişisel-Sosyal Ve Ailesel Nitelikleri İle Suç Davranışı Düzeyi Bakımından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- 100.** Sağlam, P. (2008). Boş Zamanları Değerlendirmeye Yönelik Hazırlanan Grup Rehberliği Programının Öğrencilerin Saldırgan Davranışları Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

EKLER**EK-I****KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Değerli katılımcılar;

Bu araştırma ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile sosyal aktivitelere katılmaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılacaktır. Araştırmanın amacına ulaşması için ankete vereceğiniz yanıtlardaki içtenliğiniz büyük önem taşımaktadır. Alınan tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Hatice ÖZTÜRK PEKİNCE

1- Kaç yaşındasınız?

2- Cinsiyetiniz?

Kız () Erkek ()

3- Kaç kardeşe sahipsiniz?

Aynen yazınız.....

4- Annenizin mesleği nedir?

Aynen yazınız

5- Annenizin eğitim düzeyi nedir?

() İlkokul mezunu değil

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu

() Lise mezunu

() Üniversite mezunu

6- Babanızın mesleği nedir?

Aynen yazınız.....

7- Babanızın eğitim durumu nedir?

İlkokul mezunu değil

İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu

Lise mezunu

Üniversite mezunu

EK-II**SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ**

Bu ölçek size yönelik bazı ifadeleri içermektedir. Sizden istenen her ifadeyi dikkatlice okuyarak bunların sizin için ne kadar geçerli olduğunu karşısındaki ilgili kutucuklardan sadece birini (X) şeklinde işaretlemenizdir. Araştırma sonuçlarının bilimselliği için lütfen tüm ifadeleri içtenlikle cevaplayınız.

		Hiç Geçerli Değil	Nadiren Geçerli	Ara sıra geçerli	Sıklıkla geçerli	Her zaman Geçerli
1	Kendime kazandığım başarı derecesine göre değer veririm					
2	Kavgı ve çatışmadan kaçınırım					
3	Benim görüşlerime zıt olan görüşleri alt etmekten hoşlanırım					
4	İnsanlar özde iyiliksever ve yumuşaktırlar.					
5	Beni kıran insanların mahvolduğunu görmek isterim.					
6	İnsanları eğitmek için hatalarını cezalandırmak gerekir.					
7	Bana hakaret eden insanı yumruklayıp yere sermek isterim					
8	Karşımdakinin anlamını bilmediğini düşündüğüm kelimeleri kullanmaktan kaçınmam					
9	İnsanın her durumda kendi çıkarını koruması doğaldır.					
10	Başkalarının görüşümü kabul etmemeleri beni rahatsız etmez.					
11	Bana yapılan her türlü eleştiri kendime duyduğum saygıyı zedeler					
12	Karşılık göreceğimden emin olmadan sevgimi açığa vurmam					
13	Davranışlarımda kendi çıkarımı ön plana aldığım zaman suçluluk duyarım					
14	Konuşmalarımda küfür kullanırım					
15	İnsanlar bencil ve acımasızdır.					
16	Başkalarına zarar vermemeye özen gösteririm.					
17	Bir yarışmada kazanamadığım zaman hakkımın yendiği duygusuna kapılırım.					
18	Karşımdakiler üstünlüğümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.					

19	Gazetelerde özellikle cinayet haberlerini okurum					
20	İnsanların özünde kavgacı ve yıkıcı olma eğiliminin olduğuna inanırım.					
21	Hatalarımı kolay kolay kabul edemem.					
22	Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sinirlendiğim olur.					
23	TV’de cinayet sahnelerini seyretmekten hoşlanırım					
24	Karşımdakiler herhangi bir konuda üstünlüğümü kabul etmezlerse aldırış etmem					
25	Sokakta kavga eden insanları gördüğümde ilgi ile seyredirim.					
26	Başkaları görüşümü kabul etmediği zaman bozulurum.					
27	Beni kıran insanları bağışlamam					
28	İnsanları eğitmek için iyi davranışları ödüllendirilmelidir.					
29	İnsanların bir arada yaptıkları haksızlıklar için suçluluk duymalarına gerek yoktur.					
30	Bu dünyada yaşamın tek yolu sert ve acımasız olmaktır.					
31	Bana biri zarar verdiğinde “öcümü almalıyım” diye düşünürüm					
32	Benim görüşlerime zıt olan görüşleri dinlemekten hoşlanırım.					
33	Elime geçeni atıp kırmak isteyecek kadar öfkelenmediğim olmaz					
34	Üstünlüğümü kabul eden insanlarla beraber olmaktan hoşlanırım					
35	Eleştiriyi kendimi geliştirmek için bir fırsat sayıp hoş karşılarım					
36	Başkalarının anlamını bilmedikleri kelimeleri kullanmaktan hoşlanırım.					
37	Konuşmalarımda küfre yer vermem					
38	Bir yarışmayı kazanamadığım zaman rakibimin zayıf yanlarını düşünerek avunurum.					
39	Gazetelerde özellikle sanatsal ve kültürel etkinliklere ilişkin haberleri okurum					
40	Filmlerdeki cinayet sahnelerine bakamam					
41	Akıllıca davranmayan kimseler alaya alınmaya mahkûmdur					
42	Bende hata bulanların gördüğüm hatalarını hemen yüzlerine vururum					
43	İnsanlara yanıtlamayacaklarını bildiğim sorular sorarım					
44	Benimle özelliklerim açısından aynı düzeyde olan insanlarla beraber olmak isterim.					
45	Kızdığım insanların kusurlarını bulur çevredekilere anlatırım.					

EK-III**SOSYAL AKTİVİTELERE KATILIM****(ÖNCÜL SOSYAL ETKİNLİKLER)**

Son 3 ay içinde aşağıdaki etkinliklerin her birine ne sıklıkta katıldığınızı göstermek üzere uygun olan bölümü işaretleyiniz

	Hiç	Nadiren	Bazen	Sık sık
Sinema				
Tiyatro/konser				
Kapalı salon sporunu izleme (örneğin; masa tenisi)				
Açık alan sporunu izleme (örneğin; futbol)				
Sanat galerisi/müze				
Sergi				
İlgi duyulan yerleri gezme				
Toplantı, konuşma vb.				
Gece okulu				
Akrabaları evlerinde ziyaret etme				
Akrabaların ziyarete gelmesi				

Arkadaşlarınızı ziyaret etme (erkek / kız arkadasınız dâhil)				
Arkadaşlarınız tarafından ziyaret edilme (erkek / kız arkadasınız dâhil)				
Partiler				
Resmi toplantılar				
Disko v.b.				
Gece kulübü / sosyal kulüp				
Kapalı salon sporu yapmak				
Açık alan sporu yapmak				
Kulüp / dernek				
Kahve / cafe'lere gitme				
Dışarıda yemek yemek				
Dini etkinliklere katılmak				

SOSYAL AKTİVİTELERE KATILIM

(BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME)

	Hiç	Nadiren	Bazen	Sık sık
Müzik aleti çalma				
Dikiş-nakış, örgü				
Bahçe işleri				
Okuma				
Televizyon izleme				
Teyp ya da radyo dinleme				
Yemek pişirme				
Kendi başına yapılan etkinlikler (maket uçak yapma v.b.)				
Tamir işleri (araba, bisiklet, ev vb.)				

Yürüyüş, dolaşma				
Araba kullanma / bisiklete binme (hobi olarak)				
Yüzme				
Hobi (örneğin; koleksiyon yapma)				
Alışveriş yapma				
Sanatsal etkinlikler (resim yapma, el sanatları v.b.)				

EK-IV

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
İNSAN ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi : 02/08/2011
 Toplantı Yeri : TÖTM -MALATYA
 Araştırmanın Protokol No.su : 2011/121
 Sorumlu Araştırmacı Ünvanı/Adı/Soyadı : Prof.Dr.Behice ERCİ

“Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile sosyal aktivitelere katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu araştırma incelenmiştir.

Adı geçen araştırmanın; araştırma protokolüne tamamen uyulmak, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi yönergesinde belirtilen hususlar yerine getirilmek ve sorumluluk araştırmacıya ait olmak üzere çalışmanın yapılmasında herhangi bir etik sakıncanın bulunmadığına oy birliği ile karar verildi.

 Prof.Dr. Metin GENÇ Başkan	Prof. Dr. Tamer BAYSAL Üye <i>katılmadı</i>	 Doç. Dr. Hakan PARLAKPINAR Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. M. Tayyar KALCIOĞLU Üye <i>katılmadı</i>	 Doç. Dr. Ahmet KARADAĞ Üye	Yrd. Doç. Dr. Arzu KARAKURT Üye <i>katılmadı</i>
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÇİĞLİ Üye 	 Yrd. Doç. Dr. İzzetiye Ebru ÇAKIR Üye	 Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ Üye

EK-V

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

SAYI :B.30.2.İNÜ.070.72.00/500- 4546 -4510

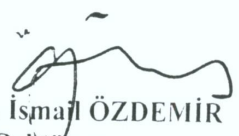
14./10/2011

KONU:Uygulama İzni

ELAZIĞ VALİLİĞİNE
İl Milli Eğitim Müdürlüğü
ELAZIĞ

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Hemşirelik Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Hatice ÖZTÜRK'ün "Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri İle Sosyal Aktivitelere Katılmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili anket çalışmasını Müdürlüğünüze bağlı "Karşıyaka Lisesi, Hıdır Sever Lisesi, Gazi Lisesi ve Korgeneral Hulusi Sayın liselerinde yapması gerekmektedir.

Adı geçen öğrencinin ilişikte sunulan anket çalışmasını yapabilmesi hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. İsmail ÖZDEMİR
Rektör a.
Rektör Yrd.

EKİ:
Anket Formu (4 Sayfa)

51726
İl Millî Eğt. Md.ne
..20..10..12014..
Vali Y.

TLF : 0

ÖZGEÇMİŞ

04.06.1984 tarihinde Malatya'da doğdu, aslen Tunceli/Çemişgezeklidir. İlk, orta ve lise eğitimini Elazığ'da tamamladı. Fırat Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü lisans eğitimini 2007 yılında üçüncülük ile tamamlayarak mezun oldu. 2010 yılında İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği yüksek lisans programında lisansüstü eğitime başladı. 2007-2011 yılları arasında Bingöl Devlet Hastanesinde hemşire olarak görev yaptı. 2012 yılından itibaren Elazığ Eğitim Araştırma Hastanesinde hemşire olarak görevine devam etmektedir.